

Kunstenaarshonoraria

rapportnr. nr. 1268

november 2014

Kunstenaarshonoraria

Gwen Teesing

Philip de Jong

Onderzoek in opdracht van BKNL

Den Haag, november 2014

 rapport nr. 1268

© Aarts de Jong Wilms Goudriaan Public Economics bv

Website: www.ape.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt via druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoud

0	Samenvatting	i
1	Inleiding	1
1.1	Doel	1
1.2	Geschiedenis van richtlijnen en regelingen t.b.v. de kunstenaar	1
1.3	Onderzoeksvragen	6
1.4	Kader	6
1.5	Opzet van het onderzoek	6
1.6	Opbouw	7
2	Honorering: Institutioneel perspectief	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Wie vergoedt wat? Onderzoek naar honorering door Nederlandse musea en presentatie-instellingen	9
3	Honorering: het kunstenaarsperspectief	21
3.1	Inleiding	21
3.2	Resultaten webenquête	21
3.3	Diepte-interviews	30
4	Kunstenaarshonoraria in het buitenland	35
4.1	Inleiding	35
4.2	Zweden	37
4.3	Noorwegen	40
4.4	Canada	41
4.5	Denemarken	43
4.6	Australië	45
4.7	Ierland/Noord-Ierland	47
4.8	Schotland	49
4.9	Polen	50
5	Bronnen	53
5.1	Inleiding	53
5.2	Honorering: Institutioneel perspectief	54
5.3	Kunstenaarshonoraria in het buitenland	55
6	Bijlagen	59
6.1	Bijlage I: Gehanteerde begrippenlijst	59
6.2	Bijlage II: Geraadpleegde kunstinstellingen	60

6.3	Bijlage III: Enquête	61
6.4	Bijlage IV: Besluit uit 1971	68
6.5	Bijlage V: Besluit van de Provincie Gelderland	70
6.6	6.6 Bijlage VI: MU Standard Agreement	70
6.7	Bijlage VII: Profielen	77

O

Samenvatting

Om zicht te krijgen op de praktijk van kunstenaarshonoraria in Nederland is in opdracht van Beeldende Kunst Nederland (BKNL) onderzoek gedaan onder kunstinstellingen (musea en presentatie-instellingen) en beeldend kunstenaars naar honoraria voor kunstenaars bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel. Daaruit is een eerste informatieve inventarisatie van de huidige situatie voortgekomen. BKNL is een informeel overleg van organisaties die opkomen voor het belang van beeldend kunstenaars, musea, presentatie-instellingen en galeries in Nederland. Onder honorarium wordt verstaan: vergoeding voor werk ten behoeve van een tentoonstelling, los van een (on)kostenvergoeding. Het onderzoek is uitgevoerd door bureau APE middels interviews onder musea, presentatie-instellingen en beeldend kunstenaars en een webenquête onder kunstenaars.

Uit het onderzoek blijkt dat driekwart van de geënquêteerde beeldend kunstenaars bij tentoonstellingen afspraken maakt over enige vorm van betaling. Dit kan een honorarium betreffen of een onkostenvergoeding voor bijvoorbeeld transport- of verzekeringskosten. In twee derde deel van de gevallen is echter géén sprake van een honorarium. Als er wel een honorarium wordt geboden ligt dat meestal tussen de € 150 en € 3.500, variërend van een honorarium voor één tentoongesteld werk in een groepsexpositie tot een bedrag voor een solotentoonstelling.

In het rapport worden door kunstenaars en musea ook vormen van niet-financiële honorering benoemd. Zichtbaarheid en professionele ontwikkeling staan daarbij centraal. Vooral grotere bekendheid kan leiden tot nieuwe inkomstenbronnen. Eén op de tien kunstenaars zegt hier financieel baat bij te hebben. Er bestaat in Nederland geen honoreringsrichtlijn of model met een nationale werking. Ieder museum en iedere presentatie-instelling hanteert een eigen honoreringsbeleid. Meer dan de helft van de benaderde kunstinstellingen geeft aan dat zij bereid zijn aan een pilot mee te werken om tot betere afspraken en tot onderlinge afstemming over honorering te komen.

Behalve een inventarisatie van de Nederlandse praktijk schetst het rapport een historisch perspectief en geeft het een beeld van modellen uit het buitenland voor honorering en vergoeding van kunstenaars.

1 Inleiding

1.1 Doel

Met de afname van overheidsmiddelen voor kunst en cultuur wordt nog meer dan voorheen van de kunstensector verwacht om cultureel ondernemend te zijn. Alternatieve manieren van financiering en ondersteuning worden belangrijker. Dit maakt het vraagstuk van het kunstenaarshonorarium actueel.

Dit rapport doet verslag van een onderzoek naar de praktijk van honorering en vergoedingen bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel. Het levert een kwalitatieve en kwantitatieve inventarisatie van honoreringssystemen en -ervaringen in Nederland en in een aantal andere landen die modellen voor honorering kennen. Een dergelijke inventarisatie heeft nog niet eerder het licht gezien.

1.2 Geschiedenis van richtlijnen en regelingen t.b.v. de kunstenaar

1.2.1 Publieke voorzieningen voor kunstenaars

Sociale inkomensvoorzieningen

Sinds 1935 waren er in Nederland sociale inkomensvoorzieningen voor beeldend kunstenaars, te beginnen met het Voorzieningsfonds voor Kunstenaars. Dit fonds werd opgericht door het Ministerie van Sociale Zaken met de bedoeling om financiële bijstand te geven aan hulpbehoevende kunstenaars. Er was ook een nevenfonds 'Bijzondere Doeleinden' dat niet voor levensonderhoud of vaste beroepslasten bedoeld was, maar voor financiering van onvoorzienne kosten. Het Voorzieningsfonds werd in 2012 deel van Kunstenaars & Co. en hield in 2013 op te bestaan.

Na de Tweede Wereld Oorlog kon het Voorzieningsfonds de vraag om hulp niet meer aan. In 1949 werd daarom door de Regeling *Sociale Bijstand voor Beeldende Kunstenaars* (SBBK), ook bekend als de contraprestatieregeling, door de minister van Sociale Zaken ingevoerd. Deze regeling werd voor 75% gefinancierd door het Rijk en voor 25% door de gemeenten. In ruil voor deze bijstand (als contraprestatie) moesten kunstenaars kunstwerken overdragen aan de gemeente. Het Rijk kreeg 75% van de kunstwerken als contraprestatie.

De Contraprestatie werd in 1956 vervangen door de Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR). Ook deze regeling viel onder de hoede van het Ministerie van Sociale Zaken. Het doel van de BKR was dat de kunstenaar op den duur zelfstandig (zonder BKR) kon werken, maar de BKR werd vaak gebruikt als basisinkomen.¹ In 1972 werd deze regeling omgezet in een nieuwe BKR, met strengere regelgeving. Eén van de eisen was dat de kunstenaar over onvoldoende middelen van bestaan beschikte. In de jaren '80 werd het BKR budget verlaagd en in 1992 werd de regeling opgeheven.

Daarna konden beeldend kunstenaars een beroep doen op de Algemene Bijstandwet met een afwijkend regime voor kunstenaars die een beroepskostenvergoeding ontvangen van het Fonds voor de Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst (BKVB). Deze praktijk kende een gebrekkige juridische basis en stond haaks op het kabinetsbeleid om met een verscherpt handhavingsregime de uitstroom uit de bijstand te bevorderen. Vervolgens kwam er in 1994 een stipendiumregeling onder de auspiciën van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur voor ongeveer 1200 kunstenaars.

In 1999 werd door het Ministerie van Sociale Zaken de Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars (WIK) ingevoerd. Het doel van de wet was kunstenaars te ondersteunen bij de opbouw van een renderende beroepspraktijk, dan wel hen in staat te stellen een tijdelijke terugval in inkomsten op te vangen. Uit hoofde van de WIK konden kunstenaars met een laag inkomen rekenen op een inkomenssteun tot 70% van het bijstandsniveau. Kunstenaars konden er maximaal vier jaar gebruik van maken. De regeling werd in 2005 vervangen door de Wet Werk en Inkomen Kunstenaars (WWIK). De WWIK had als doel de economische zelfstandigheid te bevorderen en stelde daarom een minimuminkomenseis. De minimuminkomenseis lag hoger naarmate een kunstenaar langer van de uitkering gebruik maakte. Per 1 januari 2012 is de WWIK vervallen. Naar het oordeel van de regering paste het niet dat er voor kunstenaars andere regels golden dan voor overige ondernemers of werknemers.

BKVB

In 1988 werd het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst (Fonds BKVB) opgericht met het doel de 'bevordering van de kwaliteit van de beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst in Nederland.' Kunstenaars konden in aanmerking komen voor tegemoetkoming in beroepskosten subsidies en beurzen, zoals basisstipendia, productiesubsidies, startstipendia, projectsubsidies, publicatiesubsidies en later ook praktijk- en investeringssubsidies. Deze subsidies

¹ Zie 'BBK: Een bewogen geschiedenis' intern document, BBK, 2014.

werden direct aan de kunstenaar verleend. In 2011 fuseerden de Mondriaan Stichting met het Fonds BKVB tot het Mondriaan Fonds. Het fonds werkt met een kleiner budget, waardoor er minder geld beschikbaar is zowel voor kunstenaars als voor kunstinstellingen.

Percentageregeling rijksgebouwen

De landelijke percentageregeling beeldende kunst kent een honoreringsregeling voor kunstenaars die een kunstwerk maken i.v.m. nieuwbouw van rijksgebouwen. Deze regeling kwam in 1951 tot stand. Een percentage tussen 0,5 en 2% van de bouwsom (boven 1 miljoen euro) wordt aan kunstopdrachten of aankoop van kunstwerken besteed. Bij opdrachten krijgt de kunstenaar afhankelijk van het kunstbudget een honorarium van 17,10% tot 31,45% van de totale betaalde som voor het werk. De rest van de fee is bedoeld voor andere kosten, zoals productie-kosten.

Hang- en stageld regelingen

Naast bovengenoemde voorzieningen waren er ook overheidsregelingen die kunstenaars vergoedden voor het lenen van kunstwerken aan musea, zogenoemde hang- en stageld. Zo werd in 1971 bij ministerieel besluit bepaald dat:

‘Aan Nederlandse deelnemers aan tentoonstellingen, die onder rechtstreekse verantwoordelijkheid van de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk plaatsvinden in binnen- of buitenland, vergoedingen kunnen worden uitgekeerd wegens het ter beschikking stellen van kunstwerken van eigen hand.’ (Zie Bijlage IV: Besluit uit 1971)

Dit besluit bevatte vergoedingstabellen voor verschillende kunstgenres. Er werd ook rekening gehouden met de duur van de tentoonstelling.

Regelingen voor hang- en stageld waren er niet alleen op nationaal niveau, maar ook op provinciaal en gemeentelijk niveau. Zo kende Gelderland rond 1987 een dergelijke regeling. (Zie Bijlage V: Besluit van de Provincie Gelderland). Uit ons onderzoek blijkt dat in de jaren '80 in verschillende steden, waaronder Eindhoven en Amsterdam, een hang- en stageld regeling bestond. Deze regelingen zijn opgeheven of bestaan alleen nog in kleinere vorm. In Amsterdam is er nog steeds iedere twee jaar de tentoonstelling Gemeentelijke Kunstaankopen in het Stedelijk Museum waar alle kunstenaars hang- en stageld ontvangen van de Gemeente Amsterdam.

1.2.2 Publieke voorzieningen voor kunstinstellingen

Na de Tweede Wereldoorlog nam de rijksoverheid de verantwoordelijkheid op zich om het kunstenstelsel (structureel en incidenteel) te ondersteunen. Ook pro-

vincies en gemeenten namen hun verantwoordelijkheid in de financiering van musea en presentatie-instellingen. In de afgelopen jaren heeft de overheid zijn rol als subsidiënt afgebouwd.

In 1994 werd de Mondriaan Stichting opgericht om kunstinstellingen te ondersteunen. Subsidies werden onder meer verleend voor structurele aankopen, incidentele aankopen, publiekprojecten en ontwikkeling van tentoonstellingen. Zoals geschreven in 2.1.1, fuseerde de Mondriaan Stichting met het Fonds BKVB tot het Mondriaan Fonds in 2011.

1.2.3 Honorering als actiepunt

Rond de eeuwwisseling kwam, mede door toedoen van staatssecretaris Rick van der Ploeg, de term 'cultureel ondernemen' in zwang. Kunstenaars werden geacht om meer te doen om van hun werk te kunnen leven. Zo ontstond hernieuwde belangstelling voor honorering van beeldende kunstenaars bij tentoonstellingen.

Acties rond honorering vonden al in de vorige eeuw plaats en begonnen opnieuw in 2008, toen de actiegroep Zonderkunstenaarsgeenkunst zich in ging zetten voor de rechten van kunstenaars, inclusief een redelijke honorering. Er was brede steun voor dit initiatief, o.a. van FNV-KIEM, de Nederlandse Kring van Beeldhouwers, een aantal museumdirecteuren en kunstenaars. In reactie op dit initiatief verklaarde toenmalig minister Plasterk dat hij voorstander was van een richtlijn voor hang- en stageld. Hij besloot niettemin, na overleg met een aantal kunstenaarsverenigingen, de verantwoordelijkheid voor de hoogte van betaling aan kunstenaars primair bij opdrachtgevers en kunstenaars te leggen. 'Ik zal hier geen wet- of regelgeving voor ontwikkelen.'²

Kunstkeurmerk en verdere acties

In 2008 komt FNV-KIEM met het Kunstkeurmerk. Deze regeling gaat deels over tentoonstellingen. Kunstinstellingen betalen een percentage van 'de inkoopwaarde (kunstenaarsprijs: atelierkosten + materiaalkosten + arbeidskosten) van de getoonde kunstwerken' aan kunstenaars. Daarnaast moet de kunstinstelling alle onkosten betalen, inclusief transport, verzekering, uitnodigingen, openingskosten, reiskosten en verblijfskosten. Extra werkzaamheden verricht door de kunstenaar worden vergoed voor minimaal € 50 per uur. Verdere expositie-onkosten komen voor rekening van de kunstinstelling. De kunstinstelling is verantwoordelijk voor

² Brief van de minister van OCW aan de voorzitter Tweede Kamer van 18 november 2008.

actieve promotie van de tentoonstelling. Uiteindelijk heeft alleen de gemeente Amsterdam zich hieraan gecommitteerd.

In 2013 is FNV-KIEM samen met Pictoright gestart met de opzet van een vernieuwde regeling hang- en stageldvergoedingen. Ze waren ervan overtuigd geraakt dat 'een vrijblijvende regeling zeker op individueel niveau niet werkt, daarvoor is de onderhandelingspositie van de kunstenaar te slecht'; de 'markt is geen tovermiddel'. Het nieuwe model is vooral gebaseerd op het auteursrecht en verwant aan de BUMA-regeling. Kunst die in een openbare ruimte hangt, kan worden beschouwd als een openbaarmaking (met een nieuw publiek), waarvoor expliciete toestemming nodig is en waarvoor betaling gevraagd kan worden (in beginsel voor alle kunstwerken tot 70 jaar na overlijden van de maker). Dit geldt op grond van art. 23 Aw nu juist niet voor tentoonstellingen (volgens Memorie van Toelichting (MvT): in *musea, galerieën, kunsthandels e.d.*). Er bestaat onder auteursrechtjuristen onenigheid over de vraag of de beperking van het recht van de kunstenaar om zich tegen openbaarmaking te verzetten (art. 23 Aw) alleen geldt voor de in de MvT gebruikte voorbeelden (*musea, galerieën, kunsthandels e.d.*).

Het Mondriaan Fonds besluit in 2012 om in één van zijn subsidieregelingen expliciet de voorwaarde op te nemen dat aan kunstenaars 'een reëel honorarium ... door de opdrachtgever beschikbaar wordt gesteld.'

In 2014 ontstaat opnieuw discussie³ over de honorering van kunstenaars. Het onderwerp krijgt aandacht in de media en in de Tweede Kamer. Naar aanleiding van de recente discussie besluit een achttal organisaties, samen de Beeldende Kunst Nederland (BKNL) vormend⁴, door APE een inventariserend onderzoek te laten doen naar honoraria voor kunstenaars bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel.

³ De Reader – *Kunstenaarshonoraria* op <http://www.platformbk.nl/2014/05/hang-en-stageld/> levert een overzicht van deze discussie.

⁴ BKNL is een informeel overleg tussen organisaties op het gebied van de beeldende kunst. Bij BKNL aan tafel zitten Museumvereniging, Platform BK, FNV-KIEM, Kunsten '92, de Beroepsvereniging van Beeldend Kunstenaars (BBK), de Nederlandse Galerie Associatie (NGA) en de belangenvereniging voor presentatie-instellingen De Zaak Nu. Het Mondriaan Fonds faciliteert de bijeenkomsten.

1.3 Onderzoeksvragen

Door BKNL zijn de volgende vragen voorgelegd:

- Op welke manier ontvangen beeldend kunstenaars in Nederland een honorarium? Bestaan er regels, regelingen en modellen met betrekking tot honoraria en hoe worden deze gehanteerd?
- Zijn er relevante modellen of voorbeelden uit het verleden en het buitenland te benoemen?
- Zijn er meerdere oplossingen voor verschillende situaties?
- Bestaat de mogelijkheid voor een concrete pilot waarbij een aantal musea en andere instellingen en opdrachtgevers het voortouw nemen?

1.4 Kader

Dit onderzoek gaat over honorering bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel. In hoeverre dergelijke tentoonstellingen-, direct of indirect, tot inkomsten leiden wordt in dit onderzoek in kaart gebracht.

Musea en presentatie-instellingen maken keuzes met betrekking tot de kosten en baten van tentoonstellingen. Die keuzes kunnen voor elk museum bij elke tentoonstelling verschillend uitpakken. Een honoreringsbeleid kan deel uitmaken van hun aanpak en wordt in dit onderzoek belicht.

In andere landen bestaan modellen voor honorering met een algemene werking. Dit onderzoek biedt de kans om de Nederlandse situatie te vergelijken met de situatie in het buitenland.

1.5 Opzet van het onderzoek

Om de eerste vraag te kunnen beantwoorden zijn beide zijden van de “markt” voor presentaties geraadpleegd: het aanbod van werk door kunstenaars en de vraag van kunstinstellingen om presentaties van werk. Het kunstenaarsperspectief is in beeld gebracht door middel van een web-enquête onder 246 respondenten. Het perspectief van de kunstinstellingen is door middel van telefonische en face-to-face interviews bij 22 musea en presentatie-instellingen, vijf bedrijven, drie fondsen die subsidies verlenen, een galeriehouder en een belangenorganisatie onderzocht.

De tweede vraag is door middel van deskresearch en telefonische en email contacten met buitenlandse organisaties beantwoord.

Met de beantwoording van deze twee vragen is het eigenlijke onderzoek afgerond. De laatste twee vragen worden beantwoord in de samenvatting die als synthese van de uitkomsten van het onderzoek dient.

Het onderzoek is begeleid door een delegatie van de leden van BKNL en door het Mondriaan Fonds.

1.6 Opbouw

In hoofdstuk 2 kijken wij naar in het perspectief van de kunstinstellingen (de “vraagkant”). Hoofdstuk 3 is gewijd aan het kunstenaarsperspectief (de “aanbodkant”) en de ervaringen van kunstenaars met vergoeding van productie- en overige kosten en met vormen van honorering. In hoofdstuk 4 worden acht buitenlandse regelingen behandeld die laten zien hoe in deze landen honoreringsschema’s zijn vormgegeven.

2 Honorering: Institutioneel perspectief

2.1 Inleiding

Musea en presentatie-instellingen hebben minder dan vroeger financiële ruimte voor aankopen of voor honorering van kunstenaars bij tentoonstellingen. Uit een steekproef van zes kunstinstellingen⁵ die in de onderhavige studie onderzocht zijn, blijkt dat zij in de nieuwe kunstperiode (2013-2016) gemiddeld 6,0% minder overheidssubsidie⁶ ontvangen dan in de periode ervoor. Musea en presentatie-instellingen worden meer dan voorheen geacht cultureel ondernemend te functioneren. Als zij geld ontvangen van het Rijk zijn zij verplicht om een minimum aan eigen inkomsten te verwerven. Het werven van nieuwe financieringsbronnen kost geld en tijd. Bij tentoonstellingen betalen veel musea en presentatie-instellingen honoraria en/of andere vergoedingen aan kunstenaars. In dit hoofdstuk laten we zien hoe vaak dit gebeurt en welke honoreringsmodellen daarbij gehanteerd worden.

2.2 Wie vergoedt wat? Onderzoek naar honorering door Nederlandse musea en presentatie-instellingen

2.2.1 Type kunstinstellingen

Dit onderzoek betreft alleen kunstinstellingen die tentoonstellingen organiseren om kunstwerken te presenteren en niet om te verkopen. Om een beeld te krijgen van het betalingsbeleid bij tentoonstellingen zijn acht presentatie-instellingen en veertien musea geïnterviewd. De keuze voor bepaalde musea en presentatie-instellingen is in overleg met de opdrachtgever (BKNL) aan het begin van het onderzoek gemaakt⁷. Alle benaderde kunstinstellingen waren bereid aan het onderzoek mee te werken op voorwaarde van anonimiteit.

⁵ De kunstinstellingen zijn: Groninger Museum, Museum Boijmans van Beuningen, Witte de With Center for Contemporary Art Rotterdam, Gemeentemuseum Den Haag, Stedelijk Museum Amsterdam en De Appel arts centre Amsterdam.

⁶ Er werd gekeken naar subsidies vanuit het Rijk, provincie en gemeente.

⁷ Met uitzondering van één presentatie-instelling, die een tentoonstelling bleek te hebben die voor dit onderzoek relevant was.

2.2.2 De gesprekspartners

Bij de meeste kunstinstellingen zijn met één medewerker gesprekken gevoerd; bij één museum was er een gesprek met twee medewerkers. In totaal is met twaalf directeuren en met elf curators van hedendaagse kunst gesproken. Van de elf curators waren twee werkzaam bij presentatie-instellingen. Bij de musea is met zes directeuren en negen curators gesproken. Twaalf interviews vonden plaats per telefoon en tien op locatie.

Daarnaast zijn vijf bedrijven/stichtingen geïnterviewd die verbonden zijn aan de Vereniging Bedrijfscollecties Nederland (VBCN) en die over een tentoonstellingsruimte beschikken. De gegevens van de onderzochte VBCN-leden zijn verwerkt in het overzicht van de inhoud van contracten. De honoreringsmodellen van deze bedrijven zijn niet anders dan die van de onderzochte musea en presentatie-instellingen en worden daarom niet apart genoemd.⁸

2.2.3 Gespreksonderwerpen

Net als de enquête onder kunstenaars (zie Hoofdstuk 3) betroffen de interviews zowel financiële als niet-financiële honorering. Gesloten vragen zijn gesteld over productiekosten, onkosten, per diems (vergoeding voor dagelijkse onkosten, zoals maaltijden), auteursrechten, honoraria, voor eventuele andere werkzaamheden en voor het uitlenen van werken.

Andere financiële onderwerpen die hieronder worden belicht zijn richtlijnen voor honorering, verrekening van honoraria bij aankoop door het museum en terugbetaling van productiekosten bij verkoop aan derden. Ook is besproken hoe afspraken hierover zijn vastgelegd en of de kunstinstellingen bereid zijn om aan een pilot mee te doen.

Niet-financiële honorering, zoals media-aandacht, is in open vragen aan de orde gesteld. Niet-financiële honorering is om twee redenen van belang. Ten eerste bestaat de indruk dat sommige kunstinstellingen niet-financiële honorering als voldoende tegenprestatie beschouwen. En in het verlengde hiervan menen sommige gesprekspartners dat een tentoonstelling op zich al gunstige financiële effecten kan hebben door verhoging van de status van de kunstenaar en daarmee de waarde van zijn / haar werk.

⁸ Bedrijven met een tentoonstellingsruimte hebben soms een model dat niet past in het kader van dit onderzoek. Zij zijn geen galerie, maar de kunstwerken zijn in meerdere gevallen wel te koop aangeboden aan het publiek. In minstens één geval wordt een partageafsprake gemaakt met de kunstenaar voor het geval dat kunst wordt verkocht. Bedrijven betalen minder vaak onkosten en organiseren ook minder vaak een opening.

2.2.4 Financiële honorering: vier modellen

Anders dan in sommige buitenlandse landen (zie Hoofdstuk 3) bestaat er in Nederland voor financiële honorering en vergoeding van kunstenaars geen richtlijn met een nationale werking. Gevolg hiervan is dat elk Nederlandse museum en elke presentatie-instelling zijn eigen betalingsbeleid heeft ontwikkeld. Uit de interviews konden wij vier modellen van honorering destilleren. Soms hanteert een kunstinstelling meer dan één model.

Model 1: compensatiemodel

In het eerste model worden de verschillende kosten apart behandeld. Dit zijn productiekosten, onkosten, per diem, auteursrechten, honoraria voor tentoonstellingen en honoraria voor overige werkzaamheden. Onder onkosten worden begrepen: transportkosten, reiskosten, overnachtingen, kosten verbonden aan de opening en receptie en spijker tot spijker verzekering.

Het compensatiemodel wordt door acht presentatie-instellingen en vijf musea gebruikt. Bij gebruik van dit model worden alle onkosten betaald. De overige items worden soms wel en soms niet gedekt, afhankelijk van het beleid en de mogelijkheden van de kunstinstelling. In minstens één geval wordt een honorarium aangeboden indien de kunstenaar hierom vraagt. In dit model worden de productiekosten en het honorarium van te voren met de kunstenaar besproken.

In vijf van de 22 onderzochte kunstinstellingen worden soms honoraria betaald bij tentoonstellingen van bestaand werk. Voor één werk wordt dan tussen € 150 en € 500 betaald. Soms worden bij een groepstentoonstelling verschillende honoraria betaald aan verschillende deelnemers. Eén kunstinstelling heeft aangegeven dat bij een eenmansexpositie (solo) van bestaand werk € 1.000 tot € 2.000 als honorarium voor de tentoonstelling wordt betaald.

Voor een solotentoonstelling met nieuw werk wordt bijna altijd een honorarium betaald. Bij zeven kunstinstellingen is het maximale bedrag € 5.000. Bij de overige vijf kunstinstellingen ligt het honorarium tussen € 1.000 en € 10.000. Bedragen tussen € 7.000 tot € 10.000 worden beschouwd als uitzonderlijk. Eén museum betaalt geen honorarium als er productiekosten betaald worden.

De meest genoemde reden voor verschillen in de omvang van honoraria is de variatie in vergoeding van productiekosten: als deze hoog zijn, blijft er minder geld over voor een honorarium. Ook zijn er musea die inkomenspolitieke argumenten gebruiken: als een kunstenaar zijn of haar werken gemakkelijk en tegen hoge prijzen kan verkopen dan wordt een honorarium niet nodig geacht. Het geld dat daarmee wordt uitgespaard kan dan gebruikt worden voor honorering van minder succesvolle kunstenaars. Geen enkel museum heeft aangegeven dat zij geen honorarium of productiekosten betalen omdat de kunstenaar al een stipendium

heeft of omdat de productiekosten al werden betaald door een externe organisatie of fonds.

Model 2: budgetmodel

In het budgetmodel wordt een vast bedrag als budget voor productiekosten en honorarium met de kunstenaar van tevoren afgesproken. Dit model wordt door twee presentatie-instellingen en twee musea gebruikt. Onkosten worden soms apart vergoed, maar kunnen ook deel uitmaken van het budget.

De kunstenaar is zelf verantwoordelijk voor de verdeling tussen productiekosten en honorarium. In sommige gevallen krijgen de kunstenaars daarnaast een per diem. In twee gevallen worden ook aparte bedragen betaald voor overige werkzaamheden, zoals lezingen en educatieve activiteiten. Het toegekende budget blijkt te variëren van € 750 tot € 10.000 en is onder meer afhankelijk van de financiële mogelijkheden van de kunstinstelling.

Model 3: aankoopmodel

Bij het derde model is aankoop het leidende beginsel. Wel worden alle onkosten betaald. Meerdere musea geven aan dat bij aankoop een honorarium of dekking van de productiekosten vervalt. Verder zijn er vier verschillende invullingen die door vier musea worden gebruikt. In één geval worden twee aankoopmodellen gebruikt door één museum.

Eén museum geeft een garantie van aankoop bij een solotentoonstelling. Weer een ander museum geeft een meerjarig stipendium in ruil voor één of meer werken, die afgesloten wordt met een solotentoonstelling. Twee musea nodigen alleen kunstenaars uit (voor een solo) waarvan men verwacht een aankoop te doen zonder dat een aankoopgarantie gegeven wordt. In één geval gaat een museum ervan uit dat bij aankoop van een werk de kunstenaar, eventueel later, een solotentoonstelling verzorgt.

Model 4: minimaalmodel

Eén museum betaalt principieel geen honorarium. Het uitgangspunt is dat een museum geen sociale dienst is. Een tweede museum stelt zich op een vergelijkbaar standpunt, zij het minder radicaal: 'Een museum is geen productiehuis; een museum is geen galerie'. Weer een andere museum stelt, 'Met kunstenaars die om hanggeld vragen laten wij ons niet in.'

Het museum dat geen honorarium betaalt zorgt wel voor vergoeding van onkosten. In uitzonderlijke gevallen wordt een kleine productievergoeding gegeven voor het 'hang-klaar' maken van werk.

Overige werkzaamheden

Kunstenaars verrichten vaak in het kader van een tentoonstelling andere werkzaamheden, zoals installatie, curatorwerk, lezingen, rondleidingen, educatieve activiteiten, 'meet-and-greets', workshops en screenings. Soms worden dergelijke activiteiten gezien als onderdeel van de tentoonstelling en daarom niet apart gehonoreerd. Als kunstenaars voor die extra activiteiten wel betaald worden ligt het bedrag meestal tussen € 150 en € 300. Bij twee kunstinstellingen kunnen de honoraria voor lezingen oplopen tot € 1000. De honorering voor dergelijke activiteiten is afhankelijk van de voorbereidingen die nodig zijn en van de statuur van de spreker. Eén kunstinstelling hanteert een uurtarief van € 40 voor overige werkzaamheden.

Bestaande richtlijnen

Er zijn geen nationale richtlijnen voor het honoreren van kunstenaars bij tentoonstellingen in Nederland. Een aantal musea en presentatie-instellingen hanteert eigen formele of informele richtlijnen voor honorering. Drie kunstinstellingen hebben aangegeven dat zij bezig zijn een interne schriftelijke richtlijn op te zetten. Andere kunstinstellingen hebben een honoreringsbeleid maar dit is niet op schrift gesteld. Zij kunnen duidelijk aangeven wat zij honoreren en hoe zij dat doen. Twee kunstinstellingen noemen het hebben van een richtlijn onderdeel van *professionalisering van het museumvak*.

Verrekening bij aankoop van werken door het museum

De meeste musea geven aan dat zij soms een deel of alle productiekosten aftrekken van de aankoopprijs. Uit ons onderzoek blijkt dat de meeste organisaties geen vast beleid op het punt van verrekening hanteren.

Terugbetaling bij verkoop aan derden

Zes musea en presentatie-instellingen hebben aangegeven dat zij een deel of alle productiekosten terugvragen van een kunstenaar als een werk waarvoor zij de productiekosten hebben betaald binnen een bepaalde periode wordt verkocht. Andere musea hebben aangegeven dit te overwegen. Afspraken hierover leiden echter meestal niet tot terugbetaling van productiekosten, zo stellen een aantal van de geïnterviewde kunstinstellingen. Eén museum daartegen meldt erg succesvol te zijn in het effectueren van terugbetalingen van productiekosten bij verkoop aan derden. Dit komt door een goede relatie met de betreffende kunstenaars. Een ander museum geeft aan dat het geen terugbetaalregeling heeft, maar wel merkt dat bij zeven van de tien tentoonstellingen kunstwerken aan een verzamelaar verkocht worden.

Per diem

Veel musea en presentatie-instellingen hanteren een per diem dat varieert van € 25 tot € 100. Drie kunstinstellingen hebben aangegeven dat zij alleen buitenlandse kunstenaars een per diem geven.

Auteursrechten

Meestal vragen de kunstinstellingen kunstenaars of zij afbeeldingen van de kunstwerken om niet mogen gebruiken. Als zij betalen dan doen zij dat niet rechtstreeks aan de kunstenaar maar via Pictoright.

2.2.5 Niet-financiële honorering

In de gesprekken met kunstinstellingen kwamen veel vormen van niet-financiële honorering aan bod. Deze vielen in drie categorieën uiteen: museaal platform, zelfontplooiing en bekendheid. Het museum als platform zorgt voor confrontatie met publiek en ingewijden en voor inkadering in het culturele erfgoed. Verder wordt de ruimte en ondersteuning die een kunstinstelling aan een kunstenaar kan bieden genoemd. Dit kan de ontwikkeling van het oeuvre van een kunstenaar bevorderen. Een museum of presentatie-instelling kan immers ruimte bieden aan werk dat moeilijk verkoopbaar is maar wel van belang is voor de artistieke groei van de kunstenaar.

De winst van bekendheid

Bekendheid wordt versterkt door pr, marketing en mogelijkheden voor versterking van het netwerk van de kunstenaar. Pr kan leiden tot nationale en internationale belangstelling in de pers (tijdschriften en kranten) en op internet, waaronder sociale media. Marketing komt vaak in de vorm van drukwerk (flyers, affiches) en elektronische meldingen, zoals op websites en e-flux.

Tentoonstellingen kunnen statusverhogend werken, kunnen helpen prijzen te winnen en kunnen tot nieuwe (internationale) contacten leiden. Andere musea kunnen belangstelling tonen, verzamelaars kunnen werken aankopen of aanpakken en nieuwe of bestaande galeries kunnen het werk beter verkopen. Kunstinstellingen geven aan dat een tentoonstelling kan leiden tot meer tentoonstellingen, tot nieuwe opdrachten en tot meer verkoop.

2.2.6 Kosten voor de kunstinstelling

Kunstinstellingen en kunstenaars zijn zich ook bewust van de kosten die een kunstinstelling maakt bij een tentoonstelling. Sommige kunstinstellingen zien de kosten als een investering in (en dus een soort betaling aan) de kunstenaar. De kosten en investeringen die hieronder genoemd worden zijn kostenposten los van de eerder genoemde vergoedingen en onkosten.

Kunstinstellingen hebben aangegeven dat zij investeren door de ruimte geschikt te maken voor de kunst, zoals door het bouwen en schilderen van muren, pilaren of het hangen van lichten. Zij investeren verder in (gast)curators, assistenten en projectleiders. Musea maken educatieve materialen, documentatie voor de tentoonstelling en doen pr. Daarnaast hebben zij overige kosten, zoals de catering en huur van apparatuur.

2.2.7 Afspraken

Aan alle kunstinstellingen is gevraagd hoe zij afspraken met kunstenaars vastleggen. Veel van de afspraken zijn in e-mails en/of mondeling vastgelegd. Andere kunstinstellingen hechten veel waarde aan het formaliseren van afspraken in een contract of afsprakenbrief.

De kunstinstellingen die geen contracten⁹ gebruiken geven meestal aan dat zij geen behoefte hebben aan een meer formele vastlegging. Zoals curatoren zeiden, het heeft 'geen toegevoegde waarde' en 'het werkt prima' zonder contracten. Zij spreken soms over een relatie van wederzijds vertrouwen. Ook geven zij aan dat veel afspraken niet in een contract te vangen zijn en dat het daarom niet zinvol is om een contract op te stellen.

Een paar kunstinstellingen hecht veel waarde aan geschreven contracten, maar alleen in specifieke gevallen, zoals een solotentoonstelling of als productiekosten worden vergoed. Eén kunstinstelling heeft aangegeven in de toekomst contracten te willen gebruiken omdat ze dit ziet als een vorm van professionalisering.

Negen instellingen hebben aangegeven dat zij een afsprakenbrief of contract gebruiken, waarvan acht een kopie ter beschikking hebben gesteld. Zoals onderstaand schema laat zien zijn de afspraken in de contracten divers. In het schema staat vermeld hoe vaak bepaalde onderdelen in een contract vermeld worden.

⁹ Bruikleencontracten en aankoopcontracten waren buiten beschouwing gelaten.

Schema 2.1 Gebruik van contractbepalingen door acht kunstinstellingen

Aantal	Onderdeel
8	Datum tentoonstelling
8	Honorarium
7	Betalingen
6	Opbouwperiode
6	Publiciteit (en overleg hiervan)
6	Transport
5	Auteursrechten
5	BTW
5	Tegenprestatie kunstenaar (installatie)
5	Veiligheid van / zorg voor de kunstwerken
5	Vermelding
5	Verzekering
4	Assistentie
4	Beëindigen overeenkomst
4	Contactpersonen bij de kunstinstelling
4	Huidige begroting, inclusief productiekosten, onkostenvergoeding en honorarium
4	Partageafsprak (0% tot 20%) bij verkoop aan derden
4	Productiekosten
4	Tegenprestatie kunstenaar (pr en educatie)
3	Afbouwperiode
3	Beschikbaar maken van ondersteunende teksten / gegevens over kunstwerken
3	Details van de kunstwerken (naam, datum, formaat)
3	Informatie over de ruimte
3	Naam (en evt. beschrijving) van de tentoonstelling
3	Richtlijnen / algemene voorwaarden
3	Verantwoordelijkheid voor extra financiering
2	Eigendom van de werken
2	Non-compliance
2	Toepassing van Nederlands recht
2	Verzekeringswaarde van de kunstwerken (en overige benodigdheden)
1	Aansprakelijkheid
1	Faillissement
1	Ideale begroting
1	Meerkosten
1	Mogelijk andere activiteiten (verstrengeling van belangen)
1	Naam curator
1	Openingstijden
1	Overmacht
1	Veiligheid voor het publiek
1	Verkoopprijs
1	Voorwaarden bij afbouw
1	Wat verkocht kan worden in de winkel

2.2.8 Ervaringen

Zowel kunstinstellingen als kunstenaars geven aan dat er weinig conflicten en/of misverstanden zijn over gemaakte afspraken. Zij spreken vaak over een goede band van de instelling met de kunstenaar.

Een vaak gehoord knelpunt is dat de kunstenaar zijn of haar productiebudget overschrijdt. In dat geval kan soms of het honorarium gebruikt worden voor de extra productiekosten. Maar dit hangt af van het door de kunstinstelling gehanteerde honoreringsmodel (2.2.4). Sommige musea die een honorarium bieden, ervaren dat kunstenaars het geld aan de productiekosten, o.i.d. besteden. En soms blijkt voor kunstenaars een catalogus interessanter te zijn dan een honorarium.

Bij wijze van voorbeeld van problemen die kunnen ontstaan als er geen duidelijke afspraken zijn, heeft een museum aangegeven dat hoewel een kunstenaar ruim van te voren werd gevraagd wat voor honorarium hij nodig had, het antwoord pas vlak voor de opening kwam. Op dat moment was er geen meer geld over voor een honorarium; alle beschikbare gelden waren in de tentoonstelling gestopt.

2.2.9 Belangstelling voor een pilot

Dertien van de 22 musea en presentatie-instellingen heeft aangegeven mee te willen doen met een eventuele pilot om tot betere afspraken en tot onderlinge afstemming over honorering te komen. De overige kunstinstellingen willen niet meedoen, of hebben niet tijdig kunnen aangeven of zij bereid zijn mee te doen. Als vorm waarin mogelijk tot betere afspraken en afstemming kan worden gekomen wordt een richtlijn genoemd. Sommige kunstinstellingen die niet mee willen doen maken zich zorgen over de mogelijke inflexibiliteit (*one-size-fits-all*) van een richtlijn.

De grootste zorg die musea hebben is dat een honoreringsregeling tot *extra kosten* leidt. Eén museum dat onlangs met een eigen honoreringssysteem begonnen is, bevestigt deze zorg. Zij hebben, sinds de invoering, minder geld voor productie, marketing, boeken en lezingen. Een aantal kunstinstellingen geeft aan dat er extra geld moet komen om een richtlijn uit te voeren.¹⁰

¹⁰ Eén galeriehouder maakt zich zorgen dat door extra kosten minder tentoonstellingen zouden komen voor hedendaagse kunstenaars.

Een andere zorg is dat een richtlijn geen rekening houdt met *kruissubsidies tussen tentoonstellingen*. Hieraan worden verschillende invullingen gegeven. Sommige musea gebruiken blockbusters om tentoonstellingen te financieren die minder geld opleveren of verliesgevend zijn. De blockbuster kunstenaars krijgen vaak geen honorarium, met de gedachte dat hun status voor voldoende inkomsten zorgt. Geld dat overgehouden wordt van de blockbusters zorgt ervoor dat verlieslatende tentoonstellingen plaats kunnen vinden en dat de kunstenaars verbonden aan die tentoonstellingen een honorarium ontvangen.

Twee musea stellen dat met kruissubsidies rekening gehouden kan worden met de leeftijd (carrièrefase) van de kunstenaar. Volgens hen hebben jonge kunstenaars kansen op stipendia en beginnerssubsidies en gevestigde kunstenaars hebben minder problemen om geld te verdienen. Zij constateren dat de groep die het geld erg nodig heeft is de leeftijdscategorie 30 tot 45 jaar; zij zijn niet meer 'jong en nieuw' en dus spannend, en ook niet gevestigd genoeg om zeker te zijn van een inkomen.

Het gebruik van honorering kan uiteenlopen. Eén museum geeft aan vooral videokunst te honoreren. Een ander wil alleen opdrachten of nieuw werk honoreren. Soms hangt de honorering af van de productiekosten. Een andere reden om een honorarium te geven is dat de kunstinstelling niet van plan is werk aan te kopen. Instellingen geven ook aan dat het honoreringsbedrag ook kan afhangen van een inschatting van de inspanningen die de kunstenaar voor de tentoonstelling moet leveren.

Al maakt men zich zorgen over de financiële gevolgen van een richtlijn, de meeste geïnterviewden staan hier positief tegenover. Zij willen helderheid en willen weten wat redelijk is. Vier musea die niet aan een pilot willen deelnemen, waarvan sommige op dit moment geen honorarium betalen, willen wel geïnformeerd worden over een mogelijke richtlijn.

Kunstinstellingen die mee willen doen aan een pilot is gevraagd wie een richtlijn zou moeten maken en beheren. Velen noemen de BKNL (of een ander samenwerkingsverband van belangenbehartigers in de kunstsector), anderen noemen het Mondriaan Fonds. Aangezien de gesprekspartners wisten dat de onderzoeker in opdracht werkte van BKNL, met steun van het Mondriaan Fonds uitmaakt, zijn de resultaten mogelijk hierdoor beïnvloed.

2.2.10 Cofinanciering door galeries

Kunstinstellingen zijn gepolst over cofinanciering door galeries. Galeries kunnen immers baat hebben bij tentoonstellingen van de kunstenaars die zij vertegen-

woordigen. Uit dit onderzoek blijkt dat galeries vooral bijdragen aan de kosten verbonden aan een catalogus. Sommige galeries betalen een deel van de productiecosten of extra's, zoals lijsten of een diner.

3 Honorering: het kunstenaarsperspectief

3.1 Inleiding

Kunstenaars moeten, net als kunstinstellingen, kosten maken voor tentoonstellingen. Los van tentoonstellingen maken kunstenaars kosten voor productie en atelierhuur. Tijdens de voorbereidingen van deelname aan een tentoonstelling komen daar kosten bij, zoals o.a. spijker tot spijker verzekering, transport, installatiekosten, verblijfskosten en openingskosten.

Tegenover deze kosten staan baten in de vorm van een honorarium, van aankoop, of van publieks- en media-aandacht en daardoor versterking van bekendheid en reputatie met als gevolg koopkrachtige belangstelling, bij de kunstinstelling die de presentatie organiseert of bij anderen.

Om een idee te krijgen van het kunstenaarsperspectief is op twee manieren onderzoek gedaan: met gebruik van een web-enquête en van diepte-interviews. Alle benaderde kunstenaars hebben meegedaan onder voorwaarde dat hun gegevens anoniem worden verwerkt.

3.2 Resultaten webenquête

Door een aantal instanties, waaronder Platform BK, Beroepsvereniging voor Beeldende Kunstenaars (BBK), het Mondriaan Fonds en FNV-KIEM is een web-enquête gefaciliteerd die door APE in samenwerking met de opdrachtgever is ontworpen.¹¹ Potentiële respondenten werden op de enquête geattendeerd door middel van nieuwsbrieven, facebook, twitter en websitevermeldingen. De enquête werd verder opgepakt en online verspreid door o.a. Trendbeheer, Le Secet, Stroom Den Haag en Lost Painters.

In de web-enquête werd eerst een paar vragen gesteld over het aantal tentoonstellingen dat de respondent sinds 2010 heeft gehad, zonder daarbij onderscheid te maken tussen verkoop- en andere exposities. Vervolgens richtten de vragen zich op laatste tentoonstelling van de respondent. Dit moest een tentoonstelling zijn zonder verkoopdoel. Vragen zijn gesteld over:

¹¹ Zie bijlage II.

- Kenmerken van de tentoonstelling
- Kosten en betalingen verbonden aan de tentoonstelling
- Niet-financiële opbrengsten van de tentoonstelling

246 kunstenaars die de enquête volledig invulden hebben sinds 2010 in Nederland een of meer groeps- en/of solotentoonstellingen gehad die niet op verkoop gericht waren. Vergelijkbare enquêtes zijn gehouden in onder meer Ierland/Noord-Ierland en Australië, overigens met een kleinere respons dan in onze enquête, te weten 147 en 179 respondenten.

De responsgroep is niet afkomstig uit een van tevoren ontworpen steekproef. Een steekproef kan alleen getrokken worden als er een geadmistrateerde populatie is. In het geval van beeldend kunstenaars is die er niet. In hoeverre dit geleid heeft tot scheefheid is onduidelijk.

3.2.1 Kenmerken van de respondenten

Driekwart van de respondenten is jonger dan 55 en de helft is jonger dan 45. Verder is 60% vrouw. Deze gegevens zijn in de onderstaande tabellen vergeleken met gegevens uit het CBS onderzoek onder kunstenaars.¹²

Tabel 3.1 Leeftijd

Leeftijd	%	% CBS onderzoek
15-24	2,4	4
25-34	20,3	26
35-44	28,1	29
45-54	26,0	24
55+ ¹³	23,2	16

¹² Luuk het Schreven en Anouk de Rijk. 'Kunstenaars in breder perspectief: Kunstenaars, kunstopleiding en arbeidsmarkt.' Centraal Bureau voor de Statistiek, 2011.

¹³ CBS onderzoek hanteert de leeftijdscategorie 55-64.

Tabel 3.2 *Geslacht*

<i>Geslacht</i>	<i>%</i>	<i>% CBS onderzoek</i>
Man	39,8	52
Vrouw	60,2	48

Bijna 90% van de respondenten heeft een hogere (HBO-plus) kunstopleiding voltooid. In die zin zijn het bijna zonder uitzondering ‘gecertificeerde’ beeldend kunstenaars.

Tabel 3.3 *Hoogst voltooide opleiding*

<i>Opleiding</i>	<i>%</i>
Middelbare school	0,8
MBO, kunstopleiding	0,4
HBO, kunstopleiding	65,4
HBO, anders	3,7
WO	6,9
Postacademische opleiding	22,8
Totaal	100,0

Presentatie-intensiteit

Uit de antwoorden naar vragen over het aantal solo- en groepstentoonstellingen van de respondenten sinds 2010 is een variabele geconstrueerd die de *presentatie intensiteit* van de kunstenaar weergeeft. Deze is verdeeld in drie categorieën: weinig, midden en veel. In Tabel 3.4 is te zien dat de respondenten vaak tot zeer vaak exposeren. Het zijn dus voornamelijk actief naar buiten tredende kunstenaars. Zelfs binnen de groep met weinig tentoonstellingen bestaat de kans dat een deel hiervan vooral bezig is met opdrachten die niet geschikt zijn voor een museum of die jaren bezig zijn met één opdracht, zoals bij videokunst.

Tabel 3.4 *Presentatie intensiteit*

	<i>%</i>
Weinig: <i>Minder dan 2 solotentoonstellingen en minder dan 10 groepstentoonstellingen sinds 2010</i>	28,0
Midden: <i>Meer dan 2 solotentoonstellingen en minder dan 10 groepstentoonstellingen of minder dan 2 solotentoonstellingen en meer dan 10 groepstentoonstellingen sinds 2010</i>	35,8
Veel: <i>Meer dan 2 solotentoonstellingen en meer dan 10 groepstentoonstellingen sinds 2010</i>	36,2
Totaal	100,0

3.2.2 Ervaringen met honorering

Financiële honorering

Omdat sommige types kunstinstituten minder draagkrachtig zijn dan andere is de aard van de kunstinstituten van belang. Uit Tabel 3.5 blijkt dat iets minder dan de helft van de exposities in een museum of een presentatie-instelling plaatsvond. Meer dan een kwart stelt tentoon op basis van een kunstenaarsinitiatief.

Tabel 3.5 Type kunstinstituten waar laatste tentoonstelling plaatsvond

	%
Kunstenaarsinitiatief	28,9
Museum	23,6
Presentatie-instelling	21,5
Elders, nl.	15,5
Tentoonstellingsruimte bij een gebouw dat door een overheidsinstantie wordt gebruikt	6,5
Tentoonstellingsruimte bij een bedrijf of particuliere collectie	4,1
Totaal	100,0

Exposities bij kunstenaarsinitiatieven hebben veel kleinere tentoonstellingsbudgetten en drukken dus het gemiddelde in Tabel 3.6. Een vast bedrag aan honorarium wordt door 30% van de presentatie-instellingen of door 18% van de musea betaald. Kunstenaarsinitiatieven betalen zelden een honorarium, wat het gemiddelde percentage (19%) drukt. Laten we de kunstenaarsinitiatieven buiten beschouwing dan ontvangt 23% van de kunstenaars een honorarium.

Tabel 3.6 Percentage kunstenaars dat bij de laatste tentoonstelling een vast bedrag aan honorarium ontving naar type kunstinstituten

<i>Overige betalingen</i>	Presentatie Instellingen	Kunstenaars Initiatieven	Museum	Overig	Totaal	Totaal zonder kunstenaarsinitiatieven
Een vast bedrag als honorarium	30,2	10,0	17,5	21,9	19,1	22,7

Omdat het accent in het onderzoek ligt op musea en presentatie-instellingen zijn in deze paragraaf kunstenaarsinitiatieven verder buiten beschouwing gelaten.

In de web-enquête is aan de kunstenaars gevraagd naar hun ervaringen met betalingen. Hieronder worden verschillende soorten honorering¹⁴ benoemd. 23% van de kunstenaars geeft aan dat zij een vast bedrag als honorarium hebben ontvangen. Als bij dit bedrag hang- en stageld en compensatie voor het niet kunnen ver-

¹⁴ Productiekosten en onkosten worden apart behandeld.

kopen van hun werken wordt opgeteld, dan blijkt dat 28%¹⁵ van de kunstenaars een vorm van honorarium heeft ontvangen, los van vergoeding voor productie- of onkosten. Dit bedrag kan enigszins vertekend zijn omdat sommige kunstinstellingen met een budget werken dat zowel productiekosten als een honorarium omvat.

Tabel 3.7 Betalingen (aankoop, honorarium, subsidie)

	% ja
a. Sponsoring/subsidiering van de tentoonstelling door externe instanties	23,3
b. Een vast bedrag als honorarium	22,9
c. Werk door een derde partij (verzamelaar) gekocht	12,5
d. Directe subsidie van andere instanties	9,1
e. Werk door opdrachtgever/kunstinstelling aangekocht	8,5
f. Voor overige werkzaamheden (colleges, lezingen, etc.)	6,9
g. Hang en sta geld	5,7
h. Voor het installeren van de werken	1,7
i. Compensatie voor het niet kunnen verkopen van werken	0,6
j. Voor marketing en pr-activiteiten	0,0
k. Partage-afsprake	0,0

Onder de 47 kunstenaars die een honorarium¹⁶ ontvingen, varieerden de bedragen tussen € 150 en € 5700 (Tabel 3.8). 92% van de honoraria waren lager dan € 3500. De meeste respondenten met honoraria toonden hun werk op een groepstentoonstelling (64%) en op tentoonstellingen met een duur van meer dan zes weken (64%)

Tabel 3.8 Indien een vast bedrag als honorarium, hoogte van dit bedrag en aard van de tentoonstelling (n=47)

hoogte honorarium	groeps-tentoonstelling n=30	solo tentoonstelling n=17	tentoonstellingsduur <1 week n=6	tentoonstellingsduur 1 -6 weken n=11	tentoonstellingsduur >6 weken n=30	totaal n=47
€ 150-329	16,7	11,8	0	36,4	10,0	15,4
€ 300-699	40,0	35,3	16,7	27,3	46,7	33,3
€ 700-1499	20,0	17,7	33,3	18,2	16,7	23,1
€ 1500-3499	20,0	17,7	50,0	18,2	13,3	20,5
€ 3500-5700	3,3	17,7	0	0	13,3	7,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹⁵ Dubbeltellingen zijn eruit gehaald; dit zijn unieke tentoonstellingen.

¹⁶ Dit is een combinatie van 'een vast bedrag als honorarium', 'hang en sta geld' en 'compensatie voor het niet kunnen verkopen van werken'.

Een honorarium van tussen € 300 en € 700 komt het meeste voor. Het gemiddelde honorarium is echter hoger, namelijk € 1.150. Bij solotentoonstellingen is het gemiddelde honorarium nog hoger, € 1.500.

Naast honoraria en andere betalingen, zoals genoemd in Tabel 3.7, worden ook productiekosten en onkosten betaald. In meer dan driekwart van de gevallen worden afspraken gemaakt over financiële verantwoordelijkheden.

Tabel 3.9 Van te voren afspraken gemaakt over wie wat betaalt?

<i>Mondelinge of schriftelijke afspraken</i>	<i>%</i>
Ja	77,2
Nee	22,8
Totaal	100,0

In 40,7% van de gevallen zijn die afspraken in een contract vastgelegd. In de overige gevallen gebeurde dat mondeling of per mail. Hieronder staat per rubriek hoe vaak en waarover afspraken zijn gemaakt. Bij meer dan de helft van de tentoonstellingen worden afspraken gemaakt over transport, verzekering, productiekosten, installatie en publiciteit. Er worden zelden afspraken gemaakt over geschillen of onvoorziene omstandigheden.

Tabel 3.10 Onderwerpen waarover (financiële) afspraken zijn gemaakt

<i>Mondelinge of schriftelijke afspraken over:</i>	<i>%</i>
Transport	62,2
Verzekering	61,8
Productiekosten	54,1
Installatie	52,6
Publiciteit	50,4
Receptie of opening	44,4
Honorarium	44,4
Onkosten, incl. reis/verblijf/maaltijden	37,8
Te verrichten werkzaamheden	35,6
Evt. aankoop door derden	17,0
Aankoop van werk	15,6
Auteursrechten	11,9
Onvoorziene omstandigheden	9,6
Overig	5,9
Geschillen	3,7

a. Meerdere antwoorden mogelijk, dus de percentages tellen niet op tot 100%

Kunstenaars die veel exposeren (hoge presentatie-intensiteit) maken vaker en over meer rubrieken afspraken. Dit laat Tabel 3.11 zien. Kunstenaars met een midden of hoge presentatie-intensiteit maken ongeveer twee keer zo vaak afspraken over productiekosten en installatie dan kunstenaars met een lage presentatie-intensiteit.

Tabel 3.11 Presentatie intensiteit versus afspraken over wie wat betaalt (percentages)

	Laag	Midden	Hoog	Totaal
Van te voren mondelinge of schriftelijk afspraken gemaakt over wie wat betaalt	69,6	85,3	73,8	77,1
Afspraken over productiekosten	28,1	60,3	64,4	54,1
Afspraken over Installeren	31,3	58,6	60,0	52,6

3.2.3 Aankopen

In dit gedeelte worden de kunstenaarsinitiatieven deels meegenomen in het onderzoek. In Tabel 3.12 worden kunstenaarsinitiatieven buiten beschouwing gehouden.

Dertien kunstenaars verkochten werk aan een kunstinstitution; in 92% van de aankopen was de opbrengst minder dan € 10.000. Vaak wordt 50% van het aankoopbedrag betaald aan de galerie die de kunstenaar vertegenwoordigt.¹⁷ Hierdoor vallen de inkomsten van de kunstenaar lager uit. Van de 58 kunstenaars met een museumtentoonstelling heeft 10% werk verkocht aan dat museum. Als de honoraria (28%) en aankopen door een museum (5%) bij elkaar worden geteld, heeft 33% van de kunstenaars een vorm van honorering voor een tentoonstelling gekregen.¹⁸

Tabel 3.12 Aankoopbedrag van werk gekocht door een kunstinstitution (n=13)

Aankoopbedrag	%
285-999 euro	30,8
1.000-3.499 euro	30,8
3.500-9.999 euro	30,8
10.000-30.000 euro	7,7
Totaal	100,0

¹⁷ Dit is niet onderzocht.

¹⁸ Dit zijn unieke tentoonstellingen; alle dubbeltellingen zijn eruit gehaald.

Ook al kwamen alleen tentoonstellingen zonder verkoopdoel in aanmerking voor dit onderzoek, 12% van de respondenten heeft op de laatste tentoonstelling werk aan derden verkocht, zie Tabel 3.13. 17% van de verkopen aan derden vond plaats bij tentoonstellingen in musea. Via presentatie-instellingen werd het minst vaak werk aan derden verkocht.

Tabel 3.13 Aankoop door derden naar type kunstinstelling (percentages) (n=30)

<i>Overige betalingen</i>	Presentatie- instellingen n=53	Kunste- naarsinitia- tieven n=71	Museum n=58	Overig n=64	Totaal n=246
Werk door een derde partij gekocht	9,4	11,3	17,2	10,9	12,2

De verkoopprijs varieerde tussen € 10 en € 30.000. Ongeveer 80% van de verkochte werken bracht minder dan € 2.100 op. Verkoop via kunstenaarsinitiatieven drukken het gemiddelde aankoopbedrag.

Tabel 3.14 Indien werk door een derde partij gekocht: hoogte van dit bedrag, met en zonder kunstenaarsinitiatieven

<i>Aankoopbedrag</i>	% Totaal n=28	Zonder kunstenaarsinitiatieven n=20
10-199 euro	21,4	15,0
200-999 euro	28,4	35,0
1.000-2.099 euro	28,4	30,0
2.100-30.000 euro	21,6	20,0
Totaal	100,0	100,0

3.2.4 Niet-financiële honorering

In de enquête is gevraagd naar niet-financiële opbrengsten. Hieruit kwam naar voren dat zij vooral media-aandacht genoten. 23% van de kunstenaars meldt dat hun werk dankzij de tentoonstelling in waarde is gestegen. 9%-punt (36,8% van 23,2%) heeft hier financieel baat bij gehad. De overige 14%-punt van de kunstenaars meent dus dat hun werk in waarde is gestegen dankzij de tentoonstelling maar dat ze hier (nog) geen financieel baat bij hebben gehad. Tijdens een diepte-interview heeft één kunstenaar aangegeven dat er soms verzadiging van de markt optreedt: alle musea die daarvoor in aanmerking kwamen hadden al werk van haar gekocht.

Tabel 3.15 Niet-financiële honorering¹⁹

Overige opbrengsten	%
Media-aandacht	73,2
Uitnodigingen voor tentoonstellingen in Nederland	26,0
Stijging van de waarde van uw werk	23,2
<i>Indien ja: daar financieel baat bij gehad?</i>	<i>36,8</i>
Uitnodigingen voor tentoonstellingen in het buitenland	14,2
Verkoop aan een derde	15,4
Verkooptentoonstelling bij een galerie	10,6
Verkooptentoonstelling elders	8,1
Meer verkoop door de huidige galerie	5,7
Een vaste galerie	5,3
Een nieuwe, betere galerie	2,8
Verkoop aan een galerie	2,4

In de enquête kregen kunstenaars ook de ruimte om andere vormen van niet-financiële honorering te benoemen. Eén veel genoemde soort was een catalogus. Overige vormen van immateriële compensatie kunnen verdeeld worden in de in paragraaf 2.2.5 genoemde categorieën: museaal platform, zelfontplooiing en bekendheid. De aspecten die aan een museaal platform verbonden zijn, zijn: waardering, eer, discussies, de mogelijkheid het werk te presenteren in een museale context en versterking van het eigen curriculum of portfolio. Wat betreft zelfontplooiing noemen kunstenaars de volgende aspecten: persoonlijke ontwikkeling/reflectie op eigen werk, anders te kunnen werken, versterking van zelfvertrouwen, de kans om nieuw (monumentaal) werk te maken en te presenteren, in situ werk maken en een overzicht met veel werk te kunnen presenteren. Ook zijn vormen van honorering genoemd die te maken hebben met bekendheid, zoals publiciteit, goede recensies, nieuw publiek opbouwen, groter naamsbekendheid, uitbreiden van een (internationaal) netwerk, de kans op verkoop en uitnodigingen voor lezingen en educatief werk.

¹⁹ Meerdere antwoorden mogelijk, dus de percentages tellen niet op tot 100.

Tabel 3.16 Vormen van niet-financiële vergoeding

Vormen van niet-financiële honorering (n= 198)	%
Netwerk verbreden	37
Nieuw werk (maken en/of presenteren)	25
PR/zichtbaarheid/recentie	17
Catalogus	17
Zelfontplooiing, waaronder het samenwerken met andere kunstenaars	8
Bijzondere locatie	7
Nieuw publiek	6
CV-versterking	4
Belangstelling/waardering	4
Mogelijk nieuwe tentoonstelling	3
Naamsbekendheid	2
Lezing, workshops, artikelen schrijven	2
Discussie	1
Foto's van werk	1
Werkplek	1

3.3 Diepte-interviews

In de enquête konden respondenten aangeven of zij bereid waren om in een mondeling gesprek meer informatie te geven over hun ervaringen. 110 waren hiertoe bereid. Hieruit zijn twaalf kunstenaars geselecteerd. Het criterium was om een zeer diverse groep van kunstenaars te spreken, op basis van leeftijd, geslacht, genre en ervaring.

In de interviews werd gesproken over ervaringen, verschillen tussen Nederland en het buitenland, formalisering van afspraken in contracten, mogelijke rol voor fondsen, cofinanciering van tentoonstellingen, verkoop verbonden aan tentoonstellingen, onderhandelingen en een richtlijn. Onervaren kunstenaars hadden vaak geen mening. Kunstenaars beantwoordden niet alle vragen, zelfs als vragen meerdere keren werden gesteld.

3.3.1 Ervaringen

Recent afgestudeerde kunstenaars zijn al blij met enige honorering en vergoeding van (een deel van de) onkosten. Meer gevestigde kunstenaars zijn tevreden als zij zowel productiekosten als honoraria ontvangen, als bij een budget ruimte overblijft voor een honorarium of met verkoop aan het museum.

Ook al werd dit niet aan de orde gesteld negatieve ervaringen werden door alle kunstenaars genoemd. Een vaak genoemde ervaring is dat de kunstenaar, met of zonder assistenten, geen vergoeding krijgt voor de installatie van het werk. Verder laten kunstenaars weten dat het vergoeden van alleen productiekosten niet genoeg is, 'want je moet er ook van kunnen leven'. Tijdens de interviews werd gezegd dat productiekosten voor nieuw werk vaak hoger zijn dan geraamd en overschrijdingen worden niet vergoed. Ook werd aangegeven dat een kunstenaar het risico van het maken van een duur werk niet kan dragen. Soms worden geen onkosten betaald en moeten kunstenaars bijdragen aan bijvoorbeeld de huur van de ruimte bij een kunstenaarsinitiatief.

3.3.2 Afspraken

De enquête liet zien dat in 76% van de gevallen in enige vorm afspraken worden gemaakt over financiële verantwoordelijkheden. Tegelijkertijd hebben de meeste geïnterviewden aangegeven dat er zelden onderhandeld wordt over honoraria. De meeste willen dit ook niet; ze zijn 'doodsbenauwd' dat zij dan geen tentoonstellingen krijgen of een reputatie krijgen als 'moeilijk'. Een ander zei: 'soms ben je zo blij dat je bent gevraagd [voor een tentoonstelling], dan durf je niet meer te vragen.' In de enquête schreef een kunstenaar: 'Als individuele kunstenaar is het haast onmogelijk om een museum ervan te overtuigen om gewoon te betalen voor het geleverde werk. Hier hebben we landelijke richtlijnen en afspraken voor nodig!'

Kunstenaars die wel durven te onderhandelen, lukt het soms een honorarium te bedingen. Twee geïnterviewden hebben aangegeven dat onderhandelen de verantwoordelijkheid is van hun galerie. De helft van de geïnterviewde kunstenaars zegt af en toe niet mee te doen aan een tentoonstelling omdat het financieel niet haalbaar is.

3.3.3 Contracten en afsprakenbrieven

De geïnterviewde kunstenaars denken verschillend over het nut van een contract. Eén kunstenaar vond dat contracten geen zin hebben omdat het niet rendabel is om een advocaat in te huren bij onenigheid. Een andere kunstenaar heeft een keer een contract ontvangen waarin stond dat transportkosten zouden worden betaald; de kunstinstelling betaalde deze uiteindelijk toch niet. De meerderheid van de geïnterviewde kunstenaars gaf echter aan blij te zijn met contracten. Eén kunstenaar voor wie alles in een contract was vastgelegd zei, 'Zo zou het eigenlijk altijd moeten zijn.' Een aantal kunstenaars wil graag dat een modelcontact beschikbaar wordt gesteld dat gedownload kan worden.

3.3.4 Verkoop aan derden bij tentoonstellingen

Voor de meeste kunstenaars met wie gesproken is, is dit niet of nauwelijks aan de orde geweest. Geen van de kunstenaars heeft gezegd dat productiekosten terugbetaald moest worden of dat een deel van de aankoopprijs afgestaan moest worden.

3.3.5 Belangstelling voor een richtlijn

Het overgrote deel van de respondenten geeft aan dat een richtlijn handig zou zijn.²⁰ 'Het zou een opluchting zijn.' Verschillende soorten betalingen zijn genoemd die in een richtlijn geregeld zouden kunnen worden, waaronder productiekosten, een dagloon voor de kunstenaar en assistenten voor installatie, een honorarium voor het ontwikkelen van een concept, hang- en stageld en een honorarium voor overige werkzaamheden, zoals lezingen en educatieve projecten. Zij vinden dat de hoogte van de beloning ook moet afhangen van of het nieuw of oud werk is, van de omvang van de ruimte, van de duur van de tentoonstelling, van de soort tentoonstelling, van het aantal werken, van de grootte van het museum, van de locatie (bedrijf, ministerie) en van de omvang van het werk. Verder geven kunstenaars aan dat bepaalde onkosten in een richtlijn zouden moeten worden opgenomen, zoals transport en verzekering. Kunstenaars geven ook aan dat zij de termijnen van betaling graag vastgelegd willen hebben.

In de diepte-interviews geven kunstenaars aan een lichte voorkeur te hebben voor een budgetmodel (zie 2.2.4) omdat dit minder administratieve lasten met zich meebrengt, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de kunstinstelling. Dit betekent dat de kunstenaar een budget krijgt voor zowel productiekosten als voor een honorarium.

Daarnaast geven kunstenaars aan dat zij een slechte onderhandelingspositie hebben en dat de kunstinstellingen soms niet weten wat zij zouden moeten betalen. Sommige kunstenaars denken dat een richtlijn helderheid kan scheppen. Twee kunstenaars stelden voor standaardtarieven te hanteren voor honorering. Kunstenaars noemen de beeldrechttabel van Pictoright en de richtlijnen voor kunst in de openbare ruimte als mogelijke voorbeelden voor het opzetten van een tarieventabel.

²⁰ Alleen één kunstenaar wilt geen richtlijn omdat die liever kunstwerken verkoopt aan musea.

3.3.6 Rol van de fondsen bij honorering

Een aantal kunstenaars geeft aan dat het Mondriaan Fonds, zo niet alle subsidiënten, alleen subsidie moeten verstrekken als een honorarium aan de kunstenaar wordt betaald. Eén vond het alleen belangrijk dat de fondsen het agenderen, terwijl een ander meende dat een basisinkomensvoorziening het mogelijk maakt om af te zien van honoraria.

Een aantal kunstenaars brengt ter sprake dat fondsen eisen dat een deel van het te financieren bedrag door eigen inkomsten gedekt wordt. Zij geven aan dat bijvoorbeeld crowdfunding niet haalbaar is; een kunstenaar kan eigenlijk maar één keer vrienden en familie daarmee lastigvallen.

3.3.7 Cofinanciering van tentoonstellingen

Bijna alle kunstenaars waren enthousiast over cofinanciering van tentoonstellingen door bedrijven of galleries. Slechts één kunstenaar was bezorgd dat een bedrijf zich zou kunnen bemoeien met het werk.

4 Kunstenaarshonoraria in het buitenland

4.1 Inleiding

Een aantal landen kent betalingsregelingen voor kunstenaars bij tijdelijke tentoonstellingen. De vorm van deze regelingen en de aanleiding voor hun invoering zijn in dit hoofdstuk onderwerp van onderzoek. We beperken ons tot landen met een nationale richtlijn die door de overheid of door een fonds dat door de overheid wordt gefinancierd (zoals het Mondriaan Fonds) verplicht is gesteld (“gecodeficieerd”). Die landen zijn (in alfabetische volgorde):

- Australië
- Canada
- Denemarken
- Ierland/Noord-Ierland
- Noorwegen
- Polen
- Schotland
- Zweden

Polen is een uitzondering, maar omdat zich daar een aantal grote musea vrijwillig aan een richtlijn hebben gecommitteerd wordt die regeling meegenomen in het onderzoek. De richtlijnen geven minimumhonoraria aan.

In een aantal landen bestaan initiatieven om betere afspraken over kunstenaars-honoraria tot stand te brengen. Zo ijvert de *Paying Artists Campaign* in Engeland voor een landelijke regeling. *Working Artists and the Greater Economy (W.A.G.E.)* probeert in de V.S. een honorariumregeling te realiseren en heeft daartoe tarieventabel opgezet. In Duitsland probeert het *Bundesverband Deutscher Künstlerinnen und Künstler (BBK)* om *Ausstellungsvergütungen* te regelen. In de zomer van 2014 publiceerde de Bundesverband Deutscher Künstlerinnen und Künstler een eigen tarieventabel en modelcontract.²¹ Dit heeft niet geleid tot een regeling met landelijke werking.

²¹ Leitlinie Ausstellungsvergütung, <http://www.bbk-bundesverband.de/index.php?id=915>

In Europees verband wordt geprobeerd een internationale richtlijn op te stellen voor kunstenaarshonorering. Bij die besprekingen zijn vertegenwoordigers uit o.a. Duitsland, Zweden, Schotland, Noorwegen, Finland en Litouwen aanwezig.

In de helft van de landen die een regeling hebben wordt deze verplicht gesteld door de overheid, tenminste voor de rijksgesubsidieerde kunstinstellingen. In drie²² van de acht landen wordt de regeling uitgevoerd door een fonds dat subsidie ontvangt van de overheid. Alleen in Polen is de richtlijn niet door een overheid of overheid gefinancierde kunstinstelling ondersteund. Denemarken is uniek vanwege aparte overheidssubsidiegelden om honorering te bekostigen.

Vier van de onderzochte landen, Noorwegen, Denemarken, Zweden en Canada hebben modelcontracten voor tentoonstellingen. Visual Artists Ireland hanteert geen contract, maar een lijst van wat in een afsprakenbrief of contract zou moeten staan. Bij recente bijeenkomsten waarin mogelijkheden voor een Europese richtlijn zijn besproken, is gekeken of het Zweedse MU Agreement (zie Bijlage VI) als basis kan dienen voor een modelcontract. Het MU Agreement biedt ruimte voor verschillende soorten afspraken, zonder dat er een bepaalde honoreringstabel aan vast zit. Het Deense modelcontract geeft meer ruimte voor niet-financiële afspraken, over bijvoorbeeld pr en communicatie.

Uit de buitenlandse voorbeelden blijkt dat een honorariumschema op verschillende gronden kan worden gebaseerd. Deels door verschillen in de manier waarop de honoraria worden berekend kennen de bestudeerde landen een divers scala aan berekeningswijzen. In Bijlage VII: zijn deze bij wijze van voorbeelden uitgewerkt in zogenoemde Profielen.

Als uitkomst van een inventarisatie binnen de groep van acht bestudeerde landen staan hieronder de mogelijke parameters voor de berekening van honoraria. uit internationale richtlijnen:

- Ervaring/status van de kunstenaar
- Aantal kunstenaars verbonden aan de tentoonstelling
- Begroting van de kunstinstelling
- Aantal bezoeken per jaar aan de tentoonstellingsruimte
- Type kunstinstelling
- Lengte van de tentoonstelling
- Of het een reizende tentoonstelling is

²² Eigenlijk zijn het vier landen; Ierland en Noord-Ierland gebruiken dezelfde regeling.

- Waarde van de kunstwerken

Naast honoraria worden onkosten en andere betalingen in sommige regelingen en/of contracten meegenomen, namelijk:

- Transport
- Reiskosten
- Overnachtingen
- Kosten verbonden aan de receptie
- Verzekering
- Auteursrechten
- Attributen, zoals lijsten, sokkels en technische benodigdheden
- Installatiewerk
- Lezingen of andere overige werkzaamheden

In het buitenland wordt ook vaak een standaard uurtarief gehanteerd voor extra werkzaamheden, waaronder installatiewerk, lezingen en vergaderingen. Ook is er soms ook een standaard uurtarief voor het maken van kunstwerken. Deze tarieven zijn in Ierland/Noord-Ierland en Schotland afhankelijk van de status van de kunstenaar.

4.2 Zweden

Zweden is het eerste bekende land dat honoraria voor kunstenaars regelde. De regeling is ook over de jaren heen aangepast om beter in de praktijk te functioneren in de praktijk.

4.2.1 Aanleiding

Met de oprichting van de *Swedish Arts Council* in 1974 ging de Zweedse overheid structureel geld besteden aan cultuur en aan kunstenaars. Voor uitvoerende kunstenaars gebeurde dit door gezelschappen te ondersteunen. Om beeldende kunstenaars te subsidiëren werd een honorariumregeling in het leven geroepen. In 2009 kwam een nieuwe regeling met een bredere werking. De bijbehorende richtlijn is gemaakt zodat die niet alleen bruikbaar is voor de verplichte instellingen die door de rijksoverheid worden gefinancierd, maar ook voor kleinere instellingen en instellingen met een regionale functie.

4.2.2 Codificatie

De in 2009 ontworpen regeling, de MU overeenkomst, is ondertekend door de *Swedish Arts Council*, een vertegenwoordiger van de Zweedse regering, de *Swedish Artists Association (KRO/KIF)*, *Association of Swedish Illustrators* en de *Swedish Photographers Association*. Alle rijksmusea moeten zich hieraan houden.

Er zijn ook regionale en lokale overheden die hun subsidieontvangers verplichten om zich eraan te houden. Verder zijn er andere kunstinstellingen, waaronder regionale musea en particuliere initiatieven, die vrijwillig de tarieventabellen volgen.

4.2.3 Regeling

Er is een mantelregeling, het *MU Framework Agreement*, waarvan het *MU Standard Agreement* onderdeel is. Het *MU Framework Agreement* geeft algemene informatie over hoe de afspraken moeten worden gemaakt; het *MU Standard Agreement* is een contract tussen de kunstinstelling en de kunstenaar.

Het *MU Framework Agreement* bepaalt dat kunstenaars honoraria kunnen krijgen als ze aan twee eisen voldoen, nl. de kunstwerken moeten eigendom zijn van de kunstenaar en de kunstwerken moeten voor een grote groep tentoongesteld worden, waarbij 50 bezoekers al als groot wordt beschouwd. Honoraria mogen niet voor andere zaken worden gebruikt, zoals om productiekosten te dekken. Het bedrag wordt vastgesteld op basis van een tarieventabel. Dit bedrag hangt af van een aantal variabelen, waaronder het aantal bezoeken van het afgelopen jaar bij de kunstinstelling en de duur van de tentoonstelling. Alle rijksmusea zijn verplicht deze honoraria te betalen.

Het *MU Standard Agreement* is een contract voor verschillende aspecten van een tentoonstelling. Na definitie van de contractpartijen begint het met een overzicht van de betalingen. Daarna wordt geregeld wanneer de betalingen worden voldaan. Vervolgens wordt de tentoonstelling omschreven. Het vierde deel is een opsomming van de overige kosten, waaronder vervoer van de kunstwerken, verzekering, reiskosten, technische benodigdheden en overige kosten. Het vijfde onderdeel heet *Participation Remuneration*. Dit kan worden gezien als betaling voor het aantal uren werk voor de tentoonstelling, kosten voor materialen, kosten voor vergaderingen, installatie, vernissage en openingen en een uurtarief voor kosten die gerelateerd zijn aan PR en marketing. Punt zes gaat over auteursrechten en de betalingen ervoor. Onderdeel zeven geeft aan hoeveel honorarium moet worden betaald. Het laatste onderdeel gaat vooral over afzegging, diefstal en schade, maar biedt ook ruimte voor andere afspraken.

Er is een tarieventabel voor honoraria. De tarieven zijn afhankelijk van een aantal aspecten, nl. of het een grote reizende tentoonstelling is, een door de overheid georganiseerde tentoonstelling, de omvang van de instelling, het type instelling en het aantal kunstenaars dat aan de tentoonstelling deelneemt. Minimumtarieven zijn ook vastgesteld. Bij reizende tentoonstellingen moeten kunstenaars apart worden betaald voor iedere plek waar hun werken worden tentoongesteld.

Zweden heeft een apart mechanisme voor het rekenen van één week. Een tentoonstelling van één week is een tentoonstelling waarvan de tentoonstelling tenminste vier dagen open is binnen zeven aaneengesloten werkdagen. Als de instelling minimaal zes dagen openblijft binnen één week, wordt negen dagen beschouwd als één week. Na negen dagen begint de tweede week. Persdagen en vernissagedagen worden niet meegeteld in de berekening van een week.

Hieronder volgen de minimumtarieven:

Schema 4.1 Minimumtarieven naar type tentoonstelling

Solo	€ 575
Groepstentoonstelling, 2-3 kunstenaars	€ 347 per kunstenaar
Groepstentoonstelling, 4-20 kunstenaars	€ 239 per kunstenaar

Schema 4.2 Minimumtarieven voor groot reizende tentoonstellingen met meer dan 20 kunstenaars

1-5 locaties	€ 521 per kunstenaar
6-10 locaties	€ 695 per kunstenaar
11-15 locaties	€ 858 per kunstenaar

Zweden heeft vier categorieën voor het honoreren van kunstenaars. De categorieën en bijbehorende honoraria staan hieronder:

Categorie 1: Grote musea en presentatie-instellingen

- Rijksmusea
- Instellingen gericht op kunsttentoonstellingen en meer dan 100.000 bezoeken krijgen per jaar
- Tentoonstellingen in het buitenland onder de auspiciën van het Rijk
- Andere overheidstentoonstellingen, zoals: The Swedish Museum of Architecture, The Museum of Modern Art (Stockholm), the National Museum of Fine Arts en Waldermarsudde Art Museum

Categorie 2: Middelgrote musea, streek musea, grotere presentatie-instellingen en culturele centra

- Musea en presentatie-instellingen met 50.000 tot 100.000 bezoeken per jaar
- Musea met meer dan 100.000 bezoeken per jaar, maar waarvan hun hoofdbezigheid iets anders is dan beeldende kunst tentoonstellingen
- Culturele centra met meer dan 100.000 bezoeken per jaar

Categorie 3: Kleinere musea en middelgrote presentatie-instellingen

- Regionale musea met 10.000 – 50.000 bezoeken per jaar. De hoofdbezigheid van het museum is niet relevant.

- Regionale presentatie-instellingen of particuliere instellingen met 10.000-50.000 bezoeken per jaar.

Categorie 4: Kleine presentatie-instellingen en kunstenaarsinitiatieven

- Presentatie-instellingen / overige instellingen met minder dan 10.000 bezoeken per jaar
- Kleinere tentoonstellingen waar de kunst wordt tentoongesteld op een plek waar andere activiteiten plaatsvinden, zoals bibliotheken en buurthuizen
- 'free-standing venues'²³ en kunstenaarsinitiatieven met minder dan 10.000 bezoeken per jaar

Schema 4.3 Tarieven per categorie

	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3	Categorie 4
Solo	€ 467 / week	€ 347 / week	€ 239 / week	€ 119 / week
Groepstentoonstelling, 2-3 kunstenaars	Solotarief x 1,5	Solotarief x 1,5	Solotarief x 1,5	Solotarief x 1,5
Groepstentoonstelling, 4-8 kunstenaars	Solotarief x 2	Solotarief x 2	Solotarief x 2	Solotarief x 2
Groepstentoonstelling, 9-20 kunstenaars	Solotarief x 2,5	Solotarief x 2,5	Solotarief x 2,5	Solotarief x 2,5

4.3 Noorwegen

Na Zweden, was Noorwegen het tweede land die kunstenaarshonoraria organiseerde. In Noorwegen wordt het ook uitgevoerd als een regeling vanuit de overheid.

4.3.1 Codificatie

In Noorwegen zijn door de overheid gesubsidieerde instellingen verplicht om honoraria aan kunstenaars te betalen. Deze regeling werd in 1982 geïntroduceerd en geldt sindsdien voor in Noorwegen gevestigde kunstenaars, of kunstenaars uit landen waar Noren op een vergelijkbare manier worden gehonoreerd. Er zijn clausules in de regeling over zaken zoals conflicten, verzekering, bewaking, transport, indexering van de honoraria, verkoop van kunstwerken en betalingen.

²³ 'Free standing venues' zijn locaties waar kunst meestal niet wordt vertoond, maar bijv. ruimte biedt voor kunst bij een reizende tentoonstelling.

4.3.2 Regeling

Het honorarium dat kunstenaars ontvangen bij tentoonstellingen bestaat uit drie componenten:

- € 30 per kunstwerk per maand voor het tentoonstellen van het werk;
- € 31 per kunstwerk per maand omdat zij het werk niet kunnen verkopen;
- 1,5% per maand van de waarde van de kunst boven € 238. Minimaal wordt dit bedrag berekend voor twee maanden.

Na vijf maanden worden de betalingen van de eerste twee onderdelen gehalveerd. Na twaalf maanden, betalen instellingen maar 10% van de eerste twee onderdelen. Een standaard contract is beschikbaar maar niet verplicht.

4.4 Canada

In 1988 was Canada het derde land die honoreringsbetalingen aan kunstenaars organiseerde, maar dan op een heel ander manier. In Canada is de rechtsgrond voor honorering geankerd in auteursrecht. Honoreringstabellen zijn gemaakt door een extern organisatie.

4.4.1 Aanleiding:

In 1967 vroeg de National Gallery aan kunstenaars of de National Gallery hun kunstwerken gratis mochten reproduceren. Hierop zou de National Gallery winst maken. Dit leidde tot een nationaal debat over redelijke betalingen.

4.4.2 Codificatie:

In 1974 besloot de *Canada Council for the Arts*, een rijksgesubsidieerde fonds en informatiecentrum, dat kunstenaarshonoraria een voorwaarde zijn voor subsidiering van instellingen. Vervolgens begon de *Canadian Artists' Representation/Le Front des artistes canadiens (CARFAC)* in 1977 modelcontracten te publiceren. CARFAC ontwikkelde ook een tariefschema voor minimumbetalingen aan kunstenaars.

Verder heeft Canada twee wetten die een basis vormen voor honorering, de *Copyright Act* en de *Status of the Artist Act*. Uit hoofde van de *Copyright Act* gelden op beeldende kunst auteursrechten vanaf het moment dat een werk gemaakt is tot vijftig jaar na de dood van de kunstenaar. Ook nadat het werk verkocht is, houdt de kunstenaar recht op auteursrechtelijke vergoeding. Op basis van het *Exhibition Right*, als onderdeel van de *Copyright Act*, hebben beeldend kunstenaars voor het gebruik van hun kunst voor, onder meer, tentoonstellingen recht op financiële compensatie. Dus als een werk wordt tentoongesteld of gereproduceerd wordt, of gepubliceerd, dan krijgt de kunstenaar of zijn of haar erfgenamen in principe *royalty's*.

De Status of the Artist Act is geratificeerd op een provinciaal niveau. Bij wijze van voorbeeld geven we een citaat uit de *Status of the Artist Act* van Nova Scotia (2012):

The Government undertakes, so far as it considers reasonable and appropriate, to

(a) honour scale agreements of artists associations representing the interests of professional artists engaged by the Government;

(l) recognize that artists associations can inform on appropriate levels of compensation to be paid to professional artists for works created or services rendered by professional artists.

The Government shall recognize the importance of continued improvement to the lives and working conditions of professional artists by, so far as it considers reasonable and appropriate [by] encouraging appropriate labour standards for professional artists in their usual places of employment, including...the use of binding contracts

Om ervoor te zorgen dat voor tijdelijke tentoonstellingen honoraria worden betaald heeft CARFAC in 2007 met de *Canadian Art Museum Directors Organization (CAMDO)* en de *Canadian Museums' Association* een overeenkomst gesloten over het gebruik van hun tarievenschema. Deze overeenkomst is geldig tot 2015.

4.4.3 Regeling

Het schema van CARFAC is opgebouwd uit een aantal componenten. In de eerste plaats wordt de aard van de tentoonstelling bekeken:

- solo of groepstentoonstelling
- overzichtstentoonstelling van een kunstenaar
- een project²⁴,
- deelname in een, al dan niet reizende, tentoonstelling. In het geval van een reizende tentoonstelling, wordt de kunstenaar apart betaald voor alle tentoonstellingslocaties.

Daarnaast wordt rekening gehouden met het soort instelling waar de werk(en) worden tentoongesteld. Er zijn vier categorieën: Internationaal I & II en Categorie I & II. International I is voor tentoonstellingen bij culturele centra, ambassades of andere locaties onder de verantwoordelijkheid van de nationale overheid. International II bevat grote internationale tentoonstellingen, zoals biënnales, waar een kunstenaar Canada vertegenwoordigt. Categorie I en II weerspiegelen het budget

²⁴ Een "project" is bijvoorbeeld een tentoonstelling in alleen één kamer of een kleine ruimte.

van de instelling voor de tentoonstelling. In de Schema 4.4 en Schema 4.5 staan de bijbehorende bedragen, omgerekend in euro's.

Schema 4.4 CARFAC tarieven voor solo tentoonstellingen (in euro's)

Categorieën tentoonstellingsinstelling	Operationeel budget van instelling	Solo	Overzichtstentoonstelling (+15% van het solo honorarium)	Project (15% van het solo honorarium)	Enkel werk (20% van het solo honorarium)
Internationaal II	Meerdere subsidiegevers	9.365	10.770	7.962	1.872
Internationaal I	Ambassades, etc.	6.248	7.186	5.313	1.249
Budgetcategorie II	Meer dan 71.000	1.699	1.953	1.444	340
Budgetcategorie I	Tot 71.000	1.274	1.464	1.087	54

Schema 4.5 CARFAC tarieven voor groepstentoonstellingen (bedragen per kunstenaar in euro's)

Categorieën tentoonstellingsinstelling	Solo	Twee kunstenaars	Drie kunstenaars	Vier kunstenaars	Vijf kunstenaars	Zes tot tien kunstenaars	Elf of meer kunstenaars
Internationaal II	9.365	4.681	3.122	2.341	1.872	1.779	1.591
Internationaal I	6.248	3.123	2.082	1.562	1.249	1.187	1.053
Categorie II	1.699	1.699	850	567	424	340	289
Categorie I	1.274	636	424	318	254	242	217

4.5 Denemarken

Denemarken heeft sinds kort een overheidsmaatregel voor kunstenaarshonorering. Daarnaast bestaat er een vrijwillig honoreringsmechanisme.

4.5.1 Codificatie:

Vanaf 2014 geldt één officiële regeling. Dit betreft het betalen aan kunstenaars voor het uitlenen van kunstwerken. Deze hang- en stageldregeling wordt gefinancierd door een overheidssubsidie die beheerd wordt door de *Kulturstyrelsen* - het Deense culturele agentschap. Deze honoreringsregeling is verplicht voor musea die subsidie ontvangen van de overheid.

Daarnaast kent Denemarken een tentoonstellingsovereenkomst, waarin bij een tentoonstelling de wederzijdse rechten van kunstenaar en instelling worden vast-

gelegd. Deze overeenkomst is ontworpen door het verbond van beeldend kunstenaars (*Billedkunstnerne Forbund*). Dit verbond heeft een kleine tien jaar gelobbyd om ervoor te zorgen dat er een regeling kwam. In 2013 ging dit verbond samenwerken met de *Danish Association of Art Centres* en *UKK-Young Art Workers*, een andere vereniging van beeldend kunstenaars. De samenwerking leidde tot een officiële lancering van het gebruik van de overeenkomst in februari 2014. In de overeenkomst worden de relevante partijen benoemd, wordt de aard van de tentoonstelling beschreven, het recht om de kunstwerken te gebruiken voor pr, activiteiten bij de tentoonstelling, betalingen, verzekering en een procedure bij geschillen.

Terwijl de hang- en stageldregeling verplicht is, is de tentoonstellingsovereenkomst die andere betalingen regelt, vrijwillig. Na de lancering van de tentoonstellingsovereenkomst werd de minister van culturele zaken geattendeerd op de noodzaak dat kunstenaars vergoedingen krijgen die verder gaan dan de hang- en stageldregeling. In reactie daarop heeft de huidige minister van culturele zaken gezegd dat zij geen tentoonstellingen opent tenzij zij van te voren weet dat de kunstenaars worden betaald conform de tentoonstellingsovereenkomst. In 2014 heeft zij herhaaldelijk de noodzaak van fatsoenlijke honorering in haar toespraken genoemd.

4.5.2 Regelingen

De hang- en stageldregeling geldt als aan drie voorwaarden wordt voldaan:

- de kunstenaar is in Denemarken gehuisvest;
- het betreft een kunstinstelling die subsidie ontvangt van de Deense overheid of het is een tentoonstelling georganiseerd door de *Kulturstyrelsen* in het buitenland. Deze regeling geldt niet voor verkooptentoonstellingen en niet voor permanente tentoonstellingen;
- het zijn originele, nog niet verkochte werken en het is geen massaproductie.

Als aan deze voorwaarden is voldaan, krijgt de kunstenaar gedurende de looptijd van de tentoonstelling 1% van de verzekeringswaarde per maand, met een maximum van ongeveer €1.000 per maand. Dit bedrag wordt maximaal zes maanden uitbetaald. Het minimum betaling is ca. € 333 per kunstenaar per maand per tentoonstelling.

In de tentoonstellingsovereenkomst worden de kosten beschreven die de kunstenaar ten behoeve van de tentoonstelling maakt, zoals reis- en materiaalkosten. Ook worden de werkzaamheden die de kunstenaar ten behoeve van de tentoonstelling maakt en de bijbehorende honorering benoemd. Voor werkzaamheden wordt een tarief van € 79 per uur gehanteerd.

4.6 Australië

Australië is één van drie landen waar een richtlijn werd opgezet door een niet-gouvernementele organisatie, maar wel wordt gevolgd door een overheidsgesubsidieerde fonds voor de (beeldende) kunsten.

4.6.1 Aanleiding

De *National Association for the Visual Arts (NAVA)* publiceerde in 2001 een 'Code of Practice'. Deze is vergelijkbaar met de Nederlandse Governance Code Cultuur²⁵, maar bevat ook richtlijnen over de betalingen aan kunstenaars. In 2005 heeft NAVA onderzoek gedaan naar honorering in Australia. Een paar relevante conclusies waren:

- 73% van de kunstenaars ontvangt geen honorarium;
- 79% van de honoraria zijn minder dan € 689;
- De nationale overheid laat de honorering aan de afzonderlijke instellingen over.

4.6.2 Codificatie

Betalingen aan kunstenaars in Australië zijn niet wettelijk geregeld. Tegelijkertijd speelt de *Australia Council for the Arts* een grote rol in de codificatie van honorering. De *Australia Council for the Arts* is vergelijkbaar met het Mondriaan Fonds in Nederland: "*The Australia Council for the Arts is the Australian Government's arts funding and advisory body. We support Australia's arts through funding, strengthening and developing the arts sector.*" Zij hebben een subsidieregeling voor het ondersteunen van o.a. tentoonstellingen, de Visual Arts Section. Organisaties die subsidie van de Visual Arts Section willen ontvangen zijn verplicht om honoraria te betalen aan Australische kunstenaars die vertegenwoordigd zijn in de tentoonstelling. De *Council* beveelt aan het NAVA honoreringsschema te gebruiken. Als de *Council* vragen krijgt over honoraria, sturen zij die door naar de NAVA voor advies.

4.6.3 Regeling

NAVA heeft een opzet gemaakt voor betalingen voor tentoonstellingen door publiek gefinancierde instellingen die geen verkooptentoonstellingen zijn.²⁶ Zij noemt drie vormen van honorering: honorarium (zoals gedefinieerd in dit onderzoek), honorering in de vorm van een uurtarief en honorering voor extra werkzaamheden. Deze richtlijn is bedoeld voor Australische kunstenaars.

²⁵ Deze code is in 2013 opgesteld door Cultuur-Ondernemen.

²⁶ Voor kunst in de openbare ruimte is een andere regeling beschikbaar.

Het uitgangspunt van de NAVA regeling is dat kunstenaars redelijk betaald moeten worden voor hun inbreng bij tentoonstellingen zonder verkoop. Die betalingen kunnen, afhankelijk van de situatie, bestaan uit:

- Leengeld voor het uitlenen van het werk.
- Honoraria voor het ontwikkelen en/of installeren van kunst / toegepaste kunst / design werk, inclusief werk ter plaatse of ander werk, zoals audiovisuele objecten of *performances*. Deze honoraria zouden moeten berekend worden op basis van een uurtarief en zijn los van productiekostenvergoedingen.
- Honoraria voor toespraken, lezingen, curator- en administratief werk, indien van toepassing.

Leengeld en loon voor het produceren van werk wordt niet weggestreept worden tegen materiaal- of tentoonstellingskosten.

De NAVA heeft een eigen *minimum* honorariumschema voor honoraria gemaakt voor verschillende kunstvormen. (Zie: Schema 4.6.)²⁷ Dit is een “leenbedrag” dat aan de kunstenaar moet worden betaald: *“these fees are paid in recognition of the value being provided to the public, and the potential loss of income to practitioners while their work is on loan for a short or long-term exhibition and not available for sale. The fee relates to work borrowed from the practitioner directly, and not to work borrowed from a collector.”*

Meer gevestigde kunstenaars of tentoonstellingsruimtes met ruimere budgetten kunnen hogere honoraria kunnen bedingen dan die in Schema 4.6. Bij een groot museum moet iedere tentoonstellingsruimte apart worden gerekend. Met andere woorden, iedere solotentoonstelling moet ook zo worden vergoed. Bij een reizende tentoonstelling (tournee) is de hoofdorganisator er verantwoordelijk voor dat het hele honorarium aan de kunstenaar betaald wordt. Schema 4.6 laat het honoreringsschema zien dat de NAVA voor beeldende kunstenaars hanteert. Alle bedragen zijn omgerekend in euro’s.

²⁷ Hun “Fees and Wages” document wordt regelmatig geüpdate. Het is niet duidelijk wanneer de laatste versie werd geschreven, maar het was wel na 2010.

Schema 4.6 Het NAVA honoreringsschema voor beeldend kunstenaars (in euro's)

Aantal Kunstenaars	Enkele tentoonstellingsruimte tot 2 maanden		Tournee of langere tentoonstelling (2 tot 12 maanden)		Tournee of langere tentoonstelling (12 tot 24 maanden)		Tournee of langere tentoonstelling (meer dan 2 jaar)	
	Honorarium per kunstenaar	Totaal honorarium	Honorarium per kunstenaar	Totaal honorarium	Honorarium per kunstenaar	Totaal honorarium	Honorarium per kunstenaar	Totaal honorarium
1	1.779	1.779	3.559	3.559	4.834	4.834	5.337	5.337
2	889	1.779	1.779	3.559	2.417	4.834	2.668	5.337
3	595	1.785	1.190	3.569	1.616	4.847	1.784	5.352
4	445	1.779	889	3.558	1.209	4.836	1.334	5.337
5	356	1.780	712	3.561	968	4.838	1.068	5.341
6	297	1.780	593	3.561	807	4.844	891	5.344
7	253	1.774	508	3.554	690	4.830	762	5.333
8	222	1.776	445	3.559	604	4.834	667	5.341
9	198	1.778	396	3.564	538	4.840	594	5.349
10	178	1779	356	3.561	484	4.838	534	5.341
10+	178		356		484		534	

4.7 Ierland/Noord-Ierland

Ierland/Noord-Ierland zijn samen de tweede en derde landen waar een richtlijn werd onderschreven door een overheidsgesubsidieerde fonds.

4.7.1 Aanleiding

In september 2012 heeft *Visual Artists Ireland* een onderzoek gedaan naar betalingen aan kunstenaars in tentoonstellingsverband. Uit hun onderzoek bleek dat 80% van de kunstenaars geen honorarium ontvangt voor hun tentoonstellingen en dat 78% geen honorarium krijgt voor educatieve programma's. Vaak waren productiekosten niet gedekt en kreeg 32% een vergoeding voor reiskosten. Dit leidde in 2013 tot een richtlijn voor betalingen aan beeldende kunstenaars.

4.7.2 Codificatie

Beide *Arts Councils* (The Arts Council of Ireland en The Arts Council of Northern Ireland) steunen het initiatief. Als subsidievoorwaarde stellen zij dat organisaties

een regeling moeten treffen voor honorering van kunstenaars voor het tentoonstellen van hun werk en voor andere werkzaamheden. Dit kan bijvoorbeeld worden gevonden in de subsidietoelichting voor structurele subsidie van de *Arts Council of Ireland*. Daarin staat dat *'consideration will be given to...good employment practices and reasonable pay for artists and other employees'*.

4.7.3 Regeling

De richtlijn voor betalingen aan kunstenaars wordt uiteengezet in de *Payment Guidelines for Professional Visual Artists*. De elementen waarmee rekening wordt gehouden om een honorarium uit te rekenen zijn velerlei:

- Status van de kunstenaar, gebaseerd op:
 - o aantal solo- en groepstentoonstellingen in een door de overheid ondersteunde tentoonstellingsruimte;
 - o aankoop van werk van de kunstenaar door de overheid of een opdracht verleend aan de overheid;
 - o het ontvangen van een beurs;
 - o deelname in een gejureerde tentoonstelling/evenement;
 - o bezit van een non-profit status of als kunstenaar geregistreerd bij de belastingdienst;
 - o Aantal jaren bezig als professionele kunstenaar;
- Begroting voor de tentoonstelling;
- Aantal kunstenaars in de tentoonstelling;
- Soort werk (nieuw of bestaand).

Declareerbare kosten en andere vergoedingen zijn:

- Productiekosten
- Installatiekosten (een per diem voor verrichte werkzaamheden)
- Projectvoorbereidingen voor werk op locatie of nieuw werk
- Projectplanning en vergaderingen (voor opdrachten of grote tentoonstellingen)
- Reiskosten
- Randactiviteiten, zoals lezingen, workshops en screenings
- Andere honoraria (*Public Art commission artist fees*, gebaseerd op het totale budget en gecalculeerd op basis van hoeveel input en werk gedaan moet worden)
- Curatorwerk
- Auteursrechten

Deze richtlijn is uitgewerkt in een Excel-bestand. Zo kunnen kunstenaars en instellingen uitrekenen wat het honorarium zou moeten zijn. Honoraria voor tentoonstellingen bij kunstinstellingen variëren sterk, van €18 tot €8.889.

4.8 Schotland

Schotland heeft geen regeling zoals de andere hiervoor geschreven landen, maar publiceert alleen een standaard uurtarief voor werkzaamheden. Net zoals in Australië en Ierland/Noord-Ierland, wordt dit model gebruikt door een fonds wat door de overheid wordt gesteund.

4.8.1 Aanleiding

De *Scottish Artists Union (SAU)* werd in 2001 opgericht als vakbond voor kunstenaars die beeldende en toegepaste kunst maken. Zoals zij zelf aangeven in hun *Constitution*:

The aims of the Union shall be to improve the working conditions of visual and applied artists to the public life and economy of Scotland. To represent its members in employment and contractual matters; to promote, protect and further the artistic, economic, social and legal interests of its members in their professional capacity; to achieve the best possible terms and conditions of work in all aspects in which our members are engaged; to secure these aims by organization and all other effective methods of unity of action.

Om de status van de kunstenaar in kaart te brengen en up-to-date te houden wordt een jaarlijkse monitor gedaan onder de SAU-leden. Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat in 2014 51% van de beeldende kunstenaars geen honorarium voor een tentoonstelling heeft ontvangen en dat 62% van de beeldende en grafische kunstenaars minder verdienen dan de SAU *Rates of Pay* richtlijn voorschrijft.

4.8.2 Codificatie

De *Rates of Pay* zoals opgeschreven door SAU werd in 2002 onderschreven door *Creative Scotland* (voorheen *Scottish Council*), maar was geen eis voor het ontvangen van een subsidie. Creative Scotland is vergelijkbaar met het Mondriaan Fonds: zij ondersteunen organisaties die niet rechtstreeks geld ontvangen van het Rijk.

Vanaf oktober 2014 werd de aanbeveling omgezet in een verplichting voor subsidieontvangers van *Open Project Funding* van *Creative Scotland*. Deze bedragen zijn niet makkelijk vertaalbaar in honoraria voor het uitlenen van werk, maar zijn geschikt voor overige werkzaamheden.

4.8.3 Regeling

De SAU heeft een *Rates of pay* schema voor zelfstandige kunstenaars, afhankelijk van de ervaring van de kunstenaar. Zie Schema 4.7.

Schema 4.7 SAU tarieven (vertaald in euro's)

	Uurtarief	Dagtarief
Net afgestudeerde kunstenaar	€ 25,69	€ 203,00
3+ jaren ervaring	€ 33,30	€ 266,43
5+ jaren ervaring	€ 39,65	€ 329,86

4.9 Polen

Polen is een uitzondering in het verhaal. De voorgestelde tarieven voor honorerings zijn niet onderschreven door de overheid of een overheidsgesubsidieerde fonds. Toch wordt de tarieventabel gebruikt door een aantal organisaties.

4.9.1 Aanleiding

In 2009 werd het *Obywatelskie Forum Sztuki Współczesnej (Citizens' Forum for Contemporary Art, OFSW)* opgericht als een paraplu voor een aantal organisaties en individuen om te kijken naar oplossingen voor de zorgwekkende toestand van kunstenaars in Polen. Eén van hun doelen is de introductie van standaardhonoraria voor tentoonstellingen. Een ander doel is dat een honoreringsregeling een voorwaarde wordt voor het verkrijgen van overheidssubsidies.

4.9.2 Codificatie

Er is geen codificatie door de overheid, of van een overheid afgeleide instelling. Wel probeert het OFSW tentoonstellingsruimtes die door overheidssubsidies gefinancierd worden te verplichten om de standaardhonoraria te hanteren. Zij vragen de instellingen om een document te ondertekenen waarin staat dat zij beloven om ten minste hun gepubliceerde minimumhonoraria aan kunstenaars te betalen. Dit honorarium mag niet gebruikt worden voor productiekosten of kosten die meestal door een museum wordt gedragen (bijvoorbeeld wijn bij de opening). Een aantal musea hebben zich hiertoe verplicht, waaronder het Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, de Museum of Modern Art in Warsaw en de Muzeum Sztuki in Łódź. Eén museum, Arsenal Gallery, heeft zich wel verplicht, maar voor andere bedragen dan de standaardtarieven.

4.9.3 Regeling

Er zijn drie minimumhonoraria voor tentoonstellingen. Voor groepstentoonstellingen, is het honorarium € 190 per persoon. Voor een kleine solo, zoals een 'project room', wordt het honorarium € 286. Voor solo tentoonstellingen is het honorarium € 883. Deze honoraria zijn exclusief productiekosten en onkosten. Mogelijke terugbetalingen van productiekosten en onkosten zijn afhankelijk van het budget van de instelling.

5 Bronnen

Hieronder worden per hoofdstuk de gehanteerde bronnen genoemd.

5.1 Inleiding

‘Aanvragen: Bijdrage Opdrachtgeverschap.’ Mondriaan Fonds.

http://www.MondriaanFonds.nl/Aanvragen/item/Bijdrage_Opdrachtgeverschap/ChristineLindo, interview met Gwen Teesing, 30 september 2014.

‘Archief Voorzieningen voor Kunstenaars (’s Gravenhage)’ *Internationaal Instituut voor Sociaal Geschiedenis*.

<http://www.iisg.nl/archives/nl/files/b/ARCH00043full.php#bioghist>

‘Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR).’ *Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*.

<http://oud.cultureelerfgoed.nl/kunstcollecties/kunstcollectie-van-rijk/ontstaan-in-hoofdlijnen/kunstcollectie/beeldende-kunstenaars>

Caspar de Kieffe en Peter van den Bunder interview met Gwen Teesing, 23 september 2014.

Centraal bureau voor de statistiek. ‘Overheid; uitgaven cultuur, sport en recreatie. Statline CBS.’ 11 juni 2014.

<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=70130NED&D1=0,15,24-62&D2=a&D3=a&HDR=G2,G1&STB=T&VW=T>

FNV-KIEM. *FNV Kunstkeurmerk*. 19 december 2008.

<http://www.vng.nl/files/vng/publicaties/2012/fnv-kunstkeurmerk.pdf>

FNV-KIEM. *FNV Kunst Keurmerk – Criteria voor toekenning*. [ongedateerd]

FNV KIEM/Pictoright ‘Intern Werkdocument FNV KIEM/Pictoright: Vernieuwde regeling hang- en stageldvergoedingen 2.0’ versie 2.0

Van Heuven, Robbert, eindredactie. *De Aannames van Zijlstra – anderhalf jaar later*. Kunsten ’92. Oktober 2014.

van der Kamp, Bob. 'Percentageregeling beeldende kunst bij rijksgebouwen: Beschrijving van de regeling en de procedure voor de realisatie van beeldende kunst bij rijksgebouwen.' Den Haag, 16 augustus 2004.
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31700-XI-67-b1.pdf>.

Ligtenberg, Rudy. 'BKR-kunstenaars rommelden niet maar wat aan.' *Reformatisch Dagblad*. 11 juli 2012.

Melkert, A.P.W. 'Inkomensvoorziening voor kunstenaars.' Brief aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. 27 juni 1995. 24241/1.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. '*Percentageregeling beeldende kunst: Beschrijving van de regeling en de procedure voor de realisatie van beeldende kunst in opdracht van de Rijksgebouwendienst*' Den Haag.

Osch, B. van. 'Subsidieregeling Provincie te Onbekend.' *Het Blad*. 1990/93.

Plasterk, Ronald. *Toezeggingen Cultuurbegroting*. Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer de State Generaal. 18 november 2008 DK/B&B/76708.

Schreven, Luuk en Anouk de Rijk. 'Kunstenaars in breder perspectief: Kunstenaars, kunstopleiding en arbeidsmarkt.' Centraal Bureau voor de Statistiek, 2011.

Stenografisch verslag van het Verzameloverleg Cultuuronderwerpen
http://www.cultuur.nl/upload/documents/tinyMCE/Verzamel_overleg_Cultuuronderwerpen-8-september-2014.pdf.

Zonderkunstenaarsgeenkunst.
<http://zonderkunstenaarsgeenkunst.wordpress.com/page/3/>

5.2 Honorering: Institutioneel perspectief

'Overzicht bezuinigingen adviesraden'. Intern document. Museumvereniging, 2014.

Museum Cijfers 2013. Amsterdam: Stichting Museana, 2014.

<http://www.museumvereniging.nl/Portals/0/6-Publicaties/20141008-Eindversie-Museumcijfers%202013.pdf>

'Musea voor morgen: Advies commissie Asscher-Vonk.' Amsterdam: Stichting Museana, 2012.

Honorering: het kunstenaarsperspectief

'Advocacy Datasheet #7: Topic: Visual Artists' Payments' *Visual Artists Ireland*.
<http://visualartists.ie/advocacy-advice-membership-services/advocacy/advocacy-datasheet-7-topic-visual-artists-payments/>

Mondriaan Fonds. 'Aanvragen: Werkbijdrage Jong Talent+Opdrachtgever.'
http://www.MondriaanFonds.nl/Aanvragen/item/Werkbijdrage_Jong_Talent_Plus_opdrachtgever/

National Association for the visual arts. 'Report on NAVA research into the Payment of Artists' Fees by Publicly Funded Galleries.' 2006.
https://visualarts.net.au/media/uploads/files/2006_NAVA_fees_report.pdf

5.3 Kunstenaarshonoraria in het buitenland

Algemene bronnen

Donker, Birgit. 'Honorarium: volg de Denen.' *Mondriaan Fonds*. 17 april 2014.
http://www.MondriaanFonds.nl/Blog/item/2014_04_17_honorarium/

IGBK, 'The BBK and the issue of exhibition remuneration – chronology.' 2014.
'Leitlinie Ausstellungsvergütung,'
<http://www.bbk-bundesverband.de/index.php?id=885>.

'Paying Artists Campaign.' *a-n The Artists Information Company*. www.a-n.co.uk/air/paying-artists-campaign

'W.A.G.E. certification is Live!' W.A.G.E. wageforwork.com

XE. <http://www.xe.com>

'Showcase: Artists' right to payment' *Nordic Culture Point*.
<http://www.kulturkontaktnord.org/lang-en/nordic-culture/showcases/1824-showcase-konstnaerers-raett-till-ersaettning>

Andrea Kozarova, email naar Gwen Teesing, 21 augustus 2014.

Thomas Weis, emails naar Gwen Teesing, 15 en 17 oktober 2014.

Thomas Weis, gesprek met Gwen Teesing, 17 oktober 2014.

Bronnen Australië

'Visual arts presentation and promotion' *Australia Council for the Arts*.
www.australiacouncil.gov.au/grants/2014/visual-arts-presentation-and-promotion

'What we do.' *Australia Council for the Arts*.
<http://www.australiacouncil.gov.au/about>

'The Code of Practice: Chapter 6: Fees and Wages.' *Nava Association for the Visual Arts*. <https://visualarts.net.au/code-of-practice/>

'Goed bestuur en toezicht in de cultuursector.' *Cultuur-Ondernemen*.
<http://www.governancecodecultuur.nl/>
Holly Morrison, email aan Gwen Teesing, 14 oktober 2014.

Bronnen Canada

'A.1 Exhibition Fee Schedule 2014' *CARCC Canadian Artists Representation Copyright Collective*, http://www.carcc.ca/fee_schedule_2014_1_exhibition.html

a-n The Artists Information Company. Fees to artists for exhibiting – models of practice. december 2013.

'CARCC Fee Schedule Introduction & Guidelines 2013.' *CARCC Canadian Artists Representation Copyright Collective*.
http://www.carcc.ca/fee_schedule_2013_0_introduction.html accessed 11 -10-2014

Status of the Artist Act, Nova Scotia.
http://nslegislature.ca/legc/bills/61st_4th/3rd_read/b001.htm

Bronnen Denemarken

Danish Arts. 'Visningsverderlag' vertaling door Rune Peitersen, Platform BK, 2014.
<http://www.platformbk.nl/2014/05/hang-en-stageld/>

'Exhibition Agreement.' *Danish Visual Arts*
<http://www.bkf.dk/documents/10180/18516/Exhibition%20Agreement%20-%20skrivbar.pdf>

Miriam Katz email aan Gwen Teesing, 11 augustus 2014 en 24 september 2014.

Bronnen Ierland/Noord-Ierland

'Payment Guidelines for Professional Visual Artists.' *Visual Artists Ireland*.
<http://visualartists.ie/the-manual-a-survival-guide-for-visual-artists/the-guidelines/payment-guidelines-for-professional-visual-artists/>

'Regularly funded organizations' *The Arts Council*
<http://www.artscouncil.ie/Funds/Regularly-funded-organisations/>

Kelly, N. *Payment Guidelines for Professional Visual Artists*. Visual Artists Ireland. September 2013. <http://www.visualartists.ie>

Niamh Looney email aan Gwen Teesing, 18 september 2014.

Bronnen Noorwegen:

a-n The Artists Information Company .Fees to artists for exhibiting – models of practice. december 2013.

Gjert Gjertse, email aan Gwen Teesing, 17 oktober 2014.

Gjert Gjertse, gesprek met Gwen Teesing, 17 oktober 2014.

Bron Polen:

a-n The Artists Information Company .Fees to artists for exhibiting – models of practice. december 2013.

Bronnen Schotland:

'SAU Executive Typical Rates of Pay for Visual & Applied Artists in Scotland, 2014-2015.' *Scottish Artists Union*. <http://www.sau.org.uk/rights/pay/>

Scottish Artists Union. 'Constitution of the Scottish Artists Union, Amended version 2007.' <http://www.sau.org.uk/rights/constitution/>

Simpson, Lorraine. 'SAU Membership Survey 2014.' Scottish Artists Union, 2014. <http://www.sau.org.uk/news/index.php?p=sau-membership-survey-2014-report&i=112>

Bronnen Zweden:

a-n The Artists Information Company .Fees to artists for exhibiting – models of practice. december 2013.

Johan Wingestad gesprek met Gwen Teesing, 16 oktober 2014.

Johan Wingestad, email aan Gwen Teesing, 15 oktober 2014.

'MU Standard Agreement.' www.kro.se/4095?file_id=1

'Tariff for showing artworks to the general public in temporary exhibitions (exhibition remuneration rev 2012)'

6 Bijlagen

6.1 Bijlage I: Gehanteerde begrippenlijst

Honorarium:	vergoeding voor werk ten behoeve van een tentoonstelling, los van een (on)kostenvergoeding.
Kunstinstellingen:	Presentatie-instellingen en musea
Per diem	Vergoeding voor maaltijden
Presentatie-instellingen:	Organisaties en instellingen met als prioriteit de presentatie en productie van hedendaagse kunst is (en niet collectievorming of verkoop, bijv.).

6.2 Bijlage II: Geraadpleegde kunstinstellingen

Musea en presentatie-instellingen die werden geïnterviewd:

BAK, basis voor actuele kunst Utrecht
Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam
Bonnetantenmuseum Maastricht
Centraal Museum Utrecht
Cobra Museum Amstelveen
De Appel arts centre Amsterdam
Museum De Fundatie Zwolle
De Hallen Haarlem
Museum De Pont Tilburg
Gemeentemuseum Den Haag
Groninger Museum
Kunstkade Amersfoort
MU Eindhoven
Nest Den Haag
Schunck* Heerlen
Stedelijk Museum Amsterdam
Stedelijk Museum Den Bosch
Stedelijk Museum Schiedam
Stroom Den Haag
TENT Rotterdam
Van Abbemuseum Eindhoven
Witte de With Center for Contemporary Art Rotterdam

Andere instellingen met tentoonstellingsruimtes die werden geïnterviewd of met wie er werd gemaald:

Amsterdam Medisch Centrum
Nationale Nederlanden
De Nederlandse Bank
Rijnstate
Sanquin

6.3 Bijlage III: Enquête

Inleiding

Beeldende Kunst Nederland (BKNL) laat onderzoek doen naar de praktijk van het kunstenaarshonorarium in Nederland. Met dit inventariserende onderzoek wil BKNL inzichtelijk maken welke voorbeelden er zijn van betaling aan kunstenaars door opdrachtgevers, zoals musea, gemeenten of private opdrachtgevers. De kwestie van het kunstenaarshonorarium is actueler dan ooit door enerzijds de bezuinigingen in de kunsten, die zowel opdrachtgevers als kunstenaars raken, en anderzijds de toenemende vraag aan kunstenaars om cultureel ondernemend te zijn. BKNL bekijkt aan de hand van de onderzoeksresultaten of richtlijnen in de toekomst nodig zijn. Bureau APE voert het onderzoek uit.

BKNL is een informeel overleg van organisaties die opkomen voor het belang van beeldend kunstenaars, musea, presentatie-instellingen en galeries in Nederland. Aangesloten zijn: Platform BK, Museumvereniging, FNV-KIEM, Kunsten '92, de Beroepsvereniging van Beeldend Kunstenaars (BBK), de Nederlandse Galerie Associatie (NGA) en de belangenvereniging voor presentatie-instellingen De Zaak Nu. Het Mondriaan Fonds faciliteert de bijeenkomsten. Streven is dat het onderzoek eind oktober is afgerond.

Kunstenaarshonoraria kunnen allerlei vormen aannemen: het kan gaan om de vergoeding van productiekosten die beeldend kunstenaars maken ten behoeve van een presentatie in een publieke ruimte, bijvoorbeeld vergoeding van vervoer, verblijf en eten, en om honorering van hun presentatie in de vorm van, bijvoorbeeld, hang- en stagelden of aankoop van werk.

Met deze enquête willen we inventariseren of u betaald wordt door de instelling die uw werk tentoonstelt. Het gaat hierbij alleen om tentoonstellingen **in Nederland**. **Bovendien gaat het niet om verkooptentoonstellingen** (zoals in galeries of op beurzen).

Wij vragen u informatie te geven over de laatste (groeps- of solo) tentoonstelling die u in Nederland had. Het mag ook een nu lopende tentoonstelling zijn. Hierbij denken wij aan tentoonstellingen in musea, presentatie-instellingen, overheidsgebouwen, bedrijven of de openbare ruimte. Maar het kan ook een andere ruimte zijn, als de tentoonstelling maar voldoet aan de hierboven gegeven omschrijving.

We vragen u niet alleen of u betalingen voor een tentoonstelling krijgt maar naar het bedrag en waarvoor u betaald bent. We hopen dat u bereid bent die te geven. Als u het precieze bedrag niet weet, willen we u vragen het bedrag te schatten. Het gaat ons er alleen om te achterhalen hoe veel (hoe weinig) kunstenaars vergoed krijgen als ze uitgenodigd worden hun werk tentoon te stellen. Alle gegevens worden **anoniem** verwerkt in de rapportage over dit onderzoek. Het gaat

erom een zo nauwkeurig en volledig mogelijk beeld te krijgen van de betaling van kunstenaars door instellingen die hun werk tentoonstellen.

A	Tentoonstellingen
1.	Heeft u sinds 2010 in Nederland een of meer solo- of groepstentoonstelling gehad die NIET gericht was op verkoop? (bijvoorbeeld in een museum, presentatie-instelling of andere tentoonstellingsruimte waar geen prijslijst van de werken ligt) ☐ Ja ☐ Nee. Bedankt voor uw tijd. [einde]
2.	Hoeveel tentoonstellingen heeft u sinds 2010 gehad? <i>Meerdere antwoorden mogelijk</i> ☐ Geen. Bedankt voor uw tijd. [einde] ☐ Aantal solotentoonstellingen ... ☐ Aantal groepstentoonstellingen ...
3.	Is het maken van beeldende kunst uw hoofdbezigheid? ☐ Ja ☐ Nee
De vragen 4 tot en met 51 gaan over de <u>laatste</u> tentoonstelling die u had of op dit moment heeft. Voor dit onderzoek kijken wij alleen naar tentoonstellingen <u>die niet gericht zijn op verkoop</u> .	
4.	In welk soort instelling vond de tentoonstelling plaats? ☐ Museum ☐ Presentatie-instelling, zoals Kunsthal, Appel, Vleeshal e.d., kortom tentoonstellingsruimte zonder eigen collectie ☐ Kunstenaarsinitiatief ☐ Tentoonstellingsruimte bij een gebouw dat door een overheidsinstantie wordt gebruikt (bijvoorbeeld: een provinciehuis) ☐ Tentoonstellingsruimte bij een bedrijf of particuliere collectie ☐ Elders, nl. ...
5.	Waar was (is) de tentoonstelling? Naam opdrachtgever/instelling (optioneel) ...
6.	Waren (zijn) kunstwerken speciaal voor deze tentoonstelling gemaakt? ☐ Ja ☐ Nee
7.	Hoe lang was (is) de tentoonstelling te zien? ☐ Minder dan één week

	☐ Eén tot 6 weken ☐ Meer dan 6 weken
8.	Hoeveel van uw werken werden (worden) tentoongesteld? Aantal werken ...
9.	Van hoeveel van de werken was u eigenaar op moment van de tentoonstelling? Aantal ...
10.	Was (is) het een groeps- of solotentoonstelling? ☐ Groep ☐ Solo → ga naar vraag 12
11.	Hoeveel kunstenaars deden (doen) mee (inclusief uzelf)? Aantal ...
12.	Was (is) de tentoonstelling in één instelling te zien, of reisde (reist) de tentoonstelling naar andere plekken? ☐ Eén instelling ☐ Op reis
B	Kosten en betalingen verbonden aan de laatste tentoonstelling
13.	Zijn er van tevoren mondelinge of schriftelijke afspraken gemaakt over wie wat betaalt? ☐ Ja ☐ Nee
14.	Over welke onderwerpen zijn (financiële) afspraken gemaakt? ☐ Productiekosten ☐ Transport ☐ Verzekering ☐ Onkosten, waaronder reiskosten, verblijfskosten en maaltijden ☐ De receptie of opening ☐ Auteursrechten ☐ Aankoop van werk ☐ Over evt. aankoop door derden ☐ Honorarium ☐ Installeren ☐ Te verrichten werkzaamheden, zoals installatie en lezingen ☐ Publiciteit ☐ Onvoorziene omstandigheden ☐ Geschillen ☐ Overig, nl. ...

15. Hoe zijn die afspraken vastgelegd?

- In het contract
- Per mail
- Mondeling
- Niet vastgelegd

Kunt u bij de vragen 16 - 23 aangeven om (ongeveer) welke bedragen het gaat en hoeveel daarvan door de opdrachtgever/instelling vergoed werd? Bij de meeste vragen zijn meerdere antwoorden mogelijk. Als u het antwoord niet weet kunt u een vraagteken intypen.

16. Productiekosten (materialen, tijdelijke atelierhuur, transport van materialen)

- Totaal
- Weet niet
- Betaald/vergoed door opdrachtgever/instelling € ...
- Weet niet

17. Transport van werk naar de tentoonstelling

- Totaal
- Weet niet
- Betaald/vergoed door opdrachtgever/instelling € ...
- Weet niet

18. Verzekering

- Totaal
- Weet niet
- Betaald door u € ...
- Weet niet

19. Een per diem (voor maaltijden)"

- Nee
- Ja, nl. € Per dag voor ... dagen

20. Reiskosten

- Totaal
- Weet niet
- Betaald/vergoed door u € ...
- Weet niet

21. Verblijfskosten

- Totaal
- Weet niet
- Betaald/vergoed door opdrachtgever/instelling € ...
- Weet niet

22. Kosten verbonden aan de opening en receptie, waaronder uitnodigingen

- Totaal ...
- Weet niet
- Betaald/vergoed door opdrachtgever/instelling € ...
- Weet niet

23. Auteursrechten aan u betaald voor gebruik op de website, ansichtkaartjes, flyers en/of affiches
- Betaald door opdrachtgever/instelling € ...
 - Weet niet

24. Overige kosten
- Namelijk:
 - Totaal: €
 - Betaald door u: €

C

Overige betalingen voor de laatste tentoonstelling, zoals aankoop, een honorarium of subsidie

D

Andere opbrengsten van de tentoonstelling. Het gaat hier om andere dan financiële opbrengsten

25. Media-aandacht?
- Ja
 - Nee
26. Uitnodigingen voor tentoonstellingen in Nederland?
- Ja
 - Nee
27. Uitnodigingen voor tentoonstellingen in het buitenland?
- Ja
 - Nee
28. Een vaste galerie?
- Ja
 - Nee
29. Een nieuwe, betere galerie?
- Ja
 - Nee
30. Verkooptentoonstelling bij een galerie?
- Ja
 - Nee

31. Verkooptentoonstelling elders?

- Ja
- Nee

32. Verkoop aan een derde (verzamelaar, ander museum, bedrijfscollectie)?

- Ja
- Nee

33. Verkoop aan een galerie?

- Ja
- Nee

34. Meer verkoop door de huidige galerie?

- Ja
- Nee

35. Stijging van de waarde van uw kunstwerk?

- Ja
- Nee

36. Heeft u financieel baat gehad van die waardestijging?

- Ja
- Nee

37. Wat zijn/waren andere (niet-financiële) voordelen van deze tentoonstelling?

Bijvoorbeeld het verschijnen van een catalogus, het verbreden van een netwerk of een kans om nieuw werk te maken en presenteren

E

38. Heeft u nog overige opmerkingen? ...

F

Persoonsgegevens

39. Geboortjaar ...

40. Geslacht...

41. Hoogst voltooide opleiding

- Geen
- Lagere school
- Middelbare school
- MBO, kunstopleiding
- MBO, anders
- HBO, kunstopleiding,
- HBO, anders

Postacademische kunstopleiding

WO

42. Woonplaats...

G

HARTELIJK DANK voor uw medewerking aan dit enquêteonderzoek

Deze gegevens worden anoniem verwerkt. Maar met een aantal van u zouden we graag per telefoon of face-to-face een nader gesprek willen voeren. Als u bereid bent hieraan mee te werken wilt u dan hieronder uw gegevens invullen? (optioneel)

43. Naam:

44. E-mailadres:

45. Telefoonnummer:

6.4 Bijlage IV: Besluit uit 1971

de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk

gehoord de raad voor de kunst;

besluit:

artikel 1

aan nederlandse deelnemers aan tentoonstellingen, die onder rechtstreekse verantwoordelijkheid van de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk plaatsvinden in binnen- of buitenland kunnen wegens het ter beschikking stellen van kunstwerken van eigen hand vergoedingen worden uitgekeerd op de voet van de volgende artikelen.

artikel 2

1. voor elk werk, van welke aard ook, wordt een basisbedrag van f. 35,— per periode uitgekeerd.
2. daarboven wordt uitgekeerd:
 - a. voor een beeldhouwwerk, waarvan de lengte, de breedte of de hoogte de 1.20 m. te boven gaat f. 100,— per periode
 - b. voor een beeldhouwwerk van kleinere afmeting dan genoemd in sub a f. 75,— per periode
 - c. voor een schilderij, gouache, aquarel of wandtapijt f. 30,— per periode
 - d. voor een grafische prent, tekening of stuk ceramiek, glaswerk, hout-draaiwerk, multiple f. 15,— per periode
 - e. voor edelsmeedwerk van edel metaal (goud, zilver) f. 25,— per periode
 - f. voor edelsmeedwerk van ander materiaal f. 15,— per periode
3. indien voor edelsmeedwerk gebruik is gemaakt van edelstenen worden de bedragen verdubbeld.

artikel 3

1. de eerste periode van een tentoonstelling bestaat uit 7 weken.
2. elke volgende periode bestaat uit 4 weken.
3. een gedeelte van een periode geldt als de gehele periode.
4. als begin van de eerste periode geldt het tijdstip van aflevering van het werk door of namens de kunstenaar.
5. als einde van de laatste periode geldt het tijdstip van terugbezorging van het werk door of namens de organisator van de tentoonstelling.

de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk

gehoord de raad voor de kunst;

besluit: (vervolg)

artikel 4

een kunstenaar kan per tentoonstellingsperiode maximaal f 1500 ontvangen.

artikel 5

indien een kunstwerk wordt verkocht gedurende de tijd, dat het ter beschikking is gesteld, vervalt de aanspraak op een vergoeding krachtens deze regeling.

artikel 6

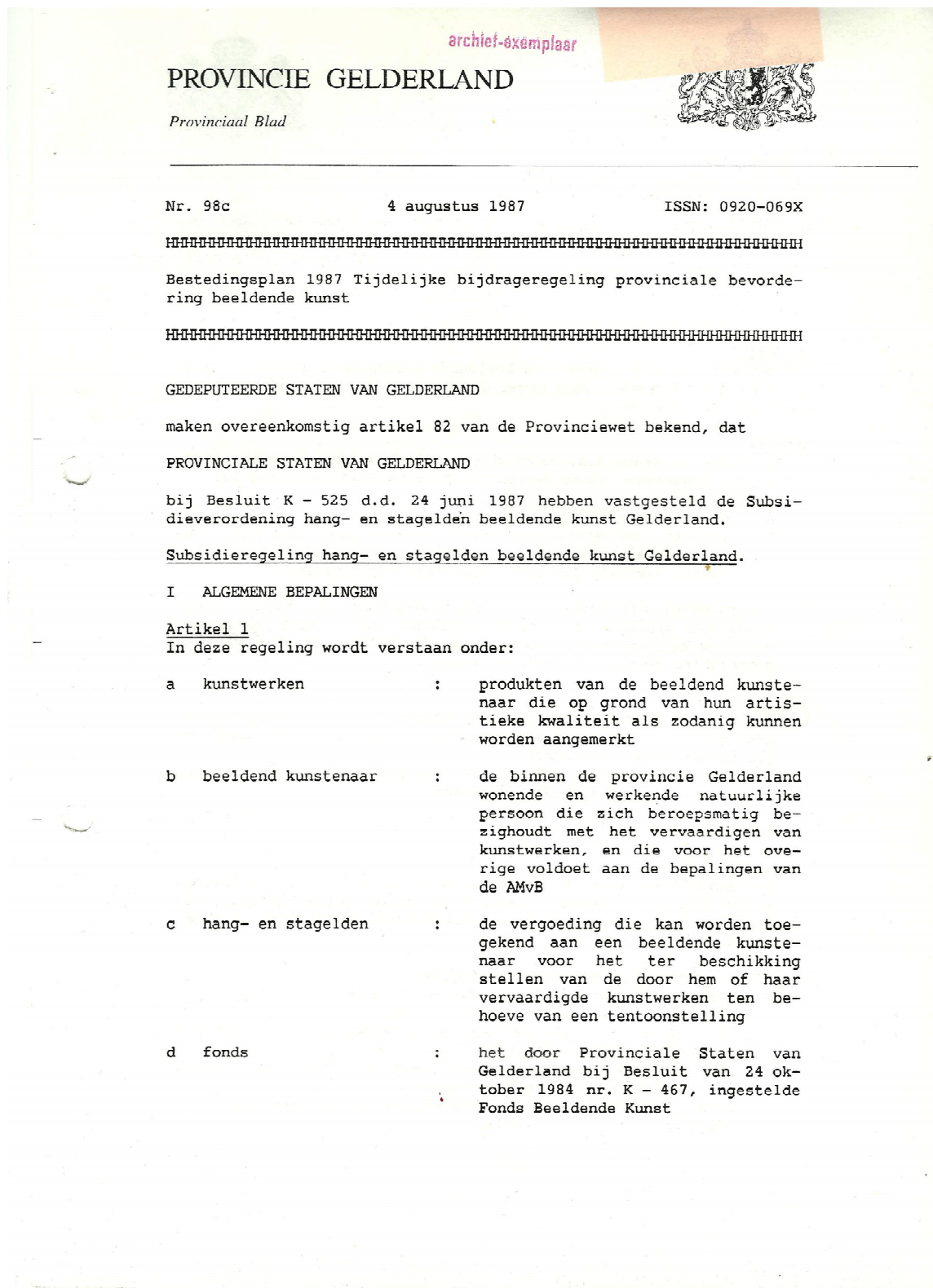
deze beschikking, welke in de nederlandse staatscourant zal worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de algemene rekenkamer, treedt in werking op 1 augustus 1971.

de minister voornoemd,

dr. m.a.m. klompé

6.5 Bijlage V: Besluit van de Provincie Gelderland

6.6

- e AMvB : de concept-algemene maatregel van bestuur Tijdelijke bijdrageregeling provinciale bevordering beeldende kunst van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Artikel 2

Gedeputeerde Staten kunnen aan beeldende kunstenaars eenmalig hang- en stagelden toekennen, voor zover de daarvoor in het fonds bestemde middelen dat toelaten.

Artikel 3

- 1 De hang- en stagelden, bedoeld in artikel 2, kunnen uitsluitend worden toegekend indien de tentoonstelling wordt gehouden in:
 - a musea
 - b niet-commerciële galeriën of kunstcentra
 - c ruimten van sociaal-culturele instellingen dan wel (semi-)overheidsgebouwen die - als nevenactiviteit - ten minste viermaal per jaar exposities organiseren.
- 2 Onverminderd het bepaalde in het voorgaande lid kunnen hang- en stagelden uitsluitend worden toegekend indien niet op andere wijze is of kan worden voorzien in een vergoeding voor het ter beschikking stellen van de kunstwerken.

Artikel 4

- 1 De hang- en stagelden, bedoeld in artikel 2, worden slechts eenmaal per jaar aan een kunstenaar toegekend voor tentoonstellingen van minimaal twee weken.
- 2 De hang- en stagelden bedragen f 75,- per week met een maximum van f 750,- per beeldende kunstenaar.

II Procedure

Artikel 5

- 1 De aanvraag om hang- en stagelden dient schriftelijk bij Gedeputeerde Staten te worden ingediend na afloop van de tentoonstelling ten behoeve waarvan de kunstwerken ter beschikking zijn gesteld.
- 2 Bij de aanvraag moeten worden overgelegd:
 - a Een verklaring van degene die de tentoonstelling heeft georganiseerd waaruit ten minste blijkt:
 - 1 gedurende welke periode de betreffende kunstwerken ter beschikking zijn gesteld
 - 2 hoeveel kunstwerken ten behoeve van de tentoonstelling ter beschikking zijn gesteld.
 - b Een catalogus van de tentoonstelling dan wel een lijst van de geëxposeerde kunstwerken.

6.6 Bijlage VI: MU Standard Agreement

MU STANDARD AGREEMENT on costs and artists' commission and exhibition remuneration in accordance with the Framework Agreement between the Swedish State and the Swedish Artists' National Organization, the Association of Swedish Craftsmen and Industrial Designers, the Association of Swedish Illustrators and Graphic Designers and the Association of Swedish Professional Photographers, dated 1 January 2009.

1. PARTIES

Organizer:

Org.Reg.No:

State institution Other organizer

In the category: Larger museums and art galleries

Medium-sized museums, county museums

Larger art galleries and cultural centres

Smaller museums/medium-sized art galleries

Smaller art galleries and exhibition spaces, as well as independent venues

Responsible custodian/curator:

Artist:

Address:

Civic registration number:

(For multiple artists, see attachment)

have reached the following agreement which has been drawn up in two identical copies, one for each respective party:

Place/date:

Organizer:

Place/date:

Artist:

2. SUMMARY AND PAYMENT

2.1 Summary of payments

Total participation remuneration (p.5) excl. VAT kr

Total costs (p.4) excl. VAT kr

VAT 25 % kr

Remuneration for copyright-compliant use (p.6) excl. VAT kr

Exhibition remuneration (p.7) excl. VAT kr

VAT 6% kr

F-tax: total remuneration and costs incl. VAT to be paid by the Organizer: kr

A-tax: total remuneration and costs to be paid by the Organizer. Unless otherwise stated, the fee is taxed at 30% kr

2.2 Payment

Payment of the agreed remuneration is to be made as follows:

Date for payment 1: Amount: kr

Date for payment 2: Amount: kr

Date for payment 3: Amount: kr

To Bankgiro/Plusgiro:

Or to bank account:

Clear. no. Account no.

3. EXHIBITION DESCRIPTION

3.1 Exhibition title:

3.2 Artworks

The exhibition contains artworks owned by the artist which the Artist

places at the Organizer's disposition and/or

undertakes to produce

A list of the artworks, specifying insurance value, is contained in attachment

3.3 Delivery time

The Artist undertakes to have the artwork(s) completed and ready for collection at the latest by (date)

3.4. Exhibition duration

The exhibition will take place during the period:

-

Corresponding number of exhibition weeks:
(calculated in accordance with the Framework Agreement tariff p. 3)

Vernissage date and time:

3.5 Exhibition type

The exhibition is a(n):

Individual exhibition

Joint exhibition, 2-3 participants

Joint exhibition, 4-8 participants

Joint exhibition, 9-20 participants

Joint exhibition, more than 20 participants

MU.
MEDVERKANS- OCH USTÄLLNINGSRÄTTNING

3.6 Sales exhibition

The exhibited artworks are available for sale during the exhibition

- Yes, in accordance with Appendix no.
- No

3.7 Exhibition places and venues

3.7.1 Individual exhibition

The exhibition is to be show in the following premises/ place:

[Redacted]

3.7.2 Touring exhibition

For touring exhibitions please refer to the attached tour schedule which specifies the exhibiting organizers and the exhibition duration. The Organizer shall continuously update the Artist on any alterations to the tour schedule. Appendix no. [Redacted]

3.8 Promotion obligation

The Organizer shall ensure that the exhibition is properly promoted and marketed. The Organizer shall consult the Artist on the selection of marketing arrangements as well as on the design of marketing material.

4. EXHIBITION-RELATED COSTS

4.1 Freight

The Organizer is responsible for payment of all previously agreed freight costs.

4.2 Insurance

The Organizer is responsible for payment of all previously agreed insurance costs.

4.3 Travel etc.

Expenses incurred by the Artist in conjunction with the exhibition are to be paid by:

- The Organizer
- The Artist

Travel expenses in conjunction with the exhibition are estimated to amount to [Redacted] kr excl. VAT.

Living costs during the travelling period will be reimbursed at a daily rate of [Redacted] kr excl. VAT.

4.4 Technical equipment

The Organizer shall pay all costs for technical equipment which the Organizer authorised in advance (ancillary equipment, such as lighting, which is not included in the exhibited artworks).

4.5 Other costs

Costs listed in Appendix [Redacted] shall be paid by:

- The Organizer
- The Artist

Certified outlay as per p.4 is to be reimbursed on a running basis against invoice and/or receipt.

5. PARTICIPATION REMUNERATION

The Artist is in possession of an F-tax card

- Yes
- No

5.1 Pre-exhibition preparation of the artwork

Prior to the exhibition the Artist shall assemble and/or modify artwork(s), according to the specification in Appendix [Redacted]

The work below shall be reimbursed by the Organizer as follows:

5.1.1 Artist's work

The Artist's work with the artwork prior to the exhibition, including preparation, is estimated to be:

- [Redacted] hours à [Redacted] kr
- [Redacted] days à [Redacted] kr

Total [Redacted] kr

5.1.2 Artist's costs for materials

Costs for materials and services incurred by the Artist which are liable for reimbursement by the Organizer are estimated to amount to [Redacted] kr excl. VAT.

5.1.3 Renewed exhibiting

Renewed exhibiting necessitates the direct participation of the Artist

- Yes
- No

5.2 Other work

Reimbursement for other work includes work carried out by the Artist(s) prior to, during and after the exhibition.

5.2.1 Meetings, hanging, assembly, vernissage, viewings etc.

The Artist shall participate in the following meetings, hanging/ assembly, vernissage, viewings, follow-up work and similar activities

[Redacted]

- According to Appendix [Redacted]

The Artist's work with meetings, hanging, vernissage and viewings etc. is estimated to be:

- [Redacted] hours à [Redacted] kr
- [Redacted] days à [Redacted] kr

Total [Redacted] kr

The Artist is accountable for the following:

- According to Appendix [Redacted]

MU.
MEDVERKANS- OCH USTÄLLNINGSSÄTTNING

5.2.2 Marketing and PR

For example, catalogue production, vernissage cards etc.
The Artist shall participate in the following marketing and/or PR activities:

[Redacted]

According to Appendix: [Redacted]

The Artist's work with marketing and PR in conjunction with the exhibition is estimated to amount to:

[Redacted] hours à [Redacted] kr
 [Redacted] full days à [Redacted] kr

Total [Redacted] kr

Costs for the Artist's materials and services which are to be paid by the Organizer are estimated to amount to [Redacted] kr excl. VAT
The Organizer is accountable for:

[Redacted]
 According to Annex: [Redacted]

6. USE OF COPYRIGHTED MATERIAL

- The Organizer has an agreement with The Visual Arts Copyright Society in Sweden (BUS), or equivalent organization, which regulates various categories of use of the Artist's copyrighted material.
- The Artist is not affiliated to BUS nor to any equivalent organization which represents him/her in matters of copyright, hence the following terms shall apply:

6.1 Accessibility of the Artist's work on the Organizer's website or equivalent

The Artist's work may be available on the Organizer's website [www.\[Redacted\]](#)

during the period [Redacted] / [Redacted] - [Redacted] / [Redacted] (dates)
for a fee of [Redacted] kr excl. VAT (6%)

per commenced calendar month and per artwork.
Number of artworks to be published on the website: [Redacted]
The photographs shall be accompanied by information about the Artist and the artwork and shall be protected as far as possible from unauthorised copying, e.g. by adjusting the image quality, by including copyright information and by using technical protection measures.

6.2 Printed reproductions of the Artist's work

When the Artist's work is reproduced on printed material such as postcards and posters, the Artist is to receive remuneration in the form of a production royalty, which means that the Artist's remuneration is calculated based on the number of copies produced.

The total print run for the reproduction material(s) is estimated to amount to [Redacted] copies.

The Artist's royalty is [Redacted] % of the selling price of the

copies, excl. eventual discounts and excl. VAT (6%).

The royalty amount is estimated to amount to [Redacted] kr

The reproduction product(s) are specified in Appendix [Redacted]

7. EXHIBITION REMUNERATION

Remuneration for exhibiting to the general public (exhibition remuneration), according to the tariff calculation in the Framework Agreement, amounts to [Redacted] kr
VAT total: [Redacted] kr

8. OTHER CONDITIONS

8.1 Copyright

The artwork copyright resides with the Artist unless another agreement exists in writing or has been documented.

8.2 Discontinuation of the exhibition

In the event of the organizer being unable to continue exhibiting the artworks as the result of theft, damage, or other circumstance occurring during the Artist's tenure, remuneration shall be payable for the entire exhibition duration, as specifically regulated in the Standard Agreement.

8.2 Theft, damage or other loss

The Organizer is liable to reimburse the Artist for any loss resulting from artwork(s) being stolen, or disappearing or being damaged or destroyed during the Artist's agreed tenure period.

8.3 Work additional to the agreement

Any work which is additional to the agreement shall be payable at an hourly rate of [Redacted] kr per commenced hour as well as remuneration for actual incurred costs. When applicable, additional remuneration shall be payable for travelling time, for travel and for living costs. Both parties shall approve such additional work and such additional expenses in advance.

8.4 Dispute

Dispute concerning the interpretation and the enforcement of this Standard Agreement shall be resolved in the first instance by negotiation between the parties. Should negotiation not provide a solution, then the dispute shall be settled by a hearing in a public court of law, thereby falling under the jurisdiction of the Swedish justice system.

Agreement Appendices

- Artist group as contracting party Appendix no. [Redacted]
- List of artwork Appendix no. [Redacted]
- Touring exhibition schedule Appendix no. [Redacted]
- Terms of sale Appendix no. [Redacted]
- Employment agreement Appendix no. [Redacted]
- [Redacted] Appendix no. [Redacted]

Explanatory text for provisions in the agreement

1. Standard Agreement: The present Standard Agreement has been compiled by the Swedish Artists' National Organization (KRO), the Association of Swedish Professional Photographers (SFF), the Association of Swedish Illustrators and Graphic Designers (ST), and the Association of Swedish Craftsmen and Industrial Designers (KIF), for Organizers and Artists complying with the State framework agreement, "Agreement on artists' participation and remuneration for exhibiting artworks", henceforth referred to as "Exhibitor Agreement". The Standard Agreement has been drawn up in accordance with the requirements specified in §3 of the Exhibitor Agreement. The term "Organizer" is used below to indicate an exhibition organizer while "Artist" refers to artists, photographers, illustrators, artist craftsmen and designers etc. "Artwork" refers to all forms of artistic works. "Viewing" refers to providing public access to the Artist's artworks at the Organizer's premises in conjunction with the current exhibition.

Regulated by the Standard Agreement

- description of the exhibition, including, in the case of touring exhibitions, information about the Organizer etc.
- incurred costs in conjunction with the exhibition
- other exhibition assignment payments (assignment remuneration)
- copyright-compliant use of the artist's artworks subsequent to the completed exhibition
- payment for the Organizer's exhibition of artworks to the general public (exhibition remuneration)
- time schedule and prescribed forms of accountability for artist remuneration

Note! In accordance with §4 of the MU Framework Agreement, State institutions are obliged to submit a copy of the contracted agreement to the most relevant organization: the Swedish Artists' National Organization (KRO), the Association of Swedish Professional Photographers (SFF), the Association of Swedish Illustrators and Graphic Designers (ST) or the Association of Swedish Craftsmen and Industrial Designers (KIF).

Exhibition organizers – the different categories

Larger museums and art galleries: Central State museums; Organizers primarily involved in exhibitions of visual art and design art and whose annual visitor numbers exceed 100 000 persons. For example: The Swedish Museum of Architecture, The Museum of Modern Art (Stockholm), the National Museum of Fine Arts, and Waldemarsudde Art Museum.

Medium-sized museums, county museums, larger art galleries and cultural centres: Museums and art galleries with between 50 000 and 100 000 annual visitors. Museums with more than 100 000 annual visitors but which are primarily concerned with exhibiting visual art and design art. Cultural centres with more than 100 000 annual visitors.

Smaller museums and medium-sized art galleries: Municipal museums and county museums with between 50 000 and 100 000 annual visitors, irrespective of whether the respective museums specialize in art exhibitions or in cultural heritage activities. **Small art galleries, exhibiting spaces and independent venues:** Art galleries with less than 10 000 annual visitors and minor exhibitions where artworks are integrated into a shared space with other activities, for example art in municipal libraries, municipal buildings etc. Independent venues/artist-operated activities with less than 10 000 annual visitors.

2. Financial compensation

This section states the total financial remuneration for which the Organizer is liable as well as prescribed forms of accountability for artist remuneration, cf §3¶6 of the MU Framework Agreement.

3. Exhibition description

This section describes the exhibition and specifies the exhibition duration, place(s) delivery times, list of artworks, etc. cf the final part of §3 of the MU Framework Agreement

Explanation of point 3.4: One week's exhibition is calculated as seven concurrent weekdays during which the organizer keeps the exhibition open on at least four days. The exception to this rule is

the first week which is calculated as nine days during which the organizer keeps the exhibition open on a minimum of six days. Press viewing and vernissage days are also excluded from the exhibition duration period. An exhibition which continues after nine concurrent weekdays is to be remunerated as a two-week exhibition. For example: A vernissage on a Friday is exempt from remuneration. An exhibition for the general public from a Saturday through to the following Sunday (i.e. nine concurrent working days) is to be considered as a one-week exhibition period. However, a new exhibition week is considered to commence on the first Monday after the second weekend (i.e. day 10).

4. Exhibition-related costs: This section regulates costs incurred in conjunction with the exhibition, e.g. freight costs, insurance, travel expenses, technical equipment etc. cf §3¶1 of the MU Framework Agreement

5. Participation remuneration: This section regulates the artist's remuneration for the exhibition assignment, including payment for the artist's work prior to, during and after the exhibition. Examples of work which is to be remunerated in accordance with §3¶2 of the MU Framework Agreement are artwork production, catalogue, hanging/assembly, meetings, viewings and follow-up work.

6. Use of copyrighted material: This section regulates the use of copyrighted material, i.e. copying the artwork and making the artwork publicly accessible subsequent to a completed exhibition. One example of this kind of use is the publication of the artwork(s) (providing access) on the Organizer's website.

In the event of the artist being affiliated to a copyright compliance organization which represents artists in matters concerning the use of copyrighted material, the parties shall prescribe that this aspect is to be covered by an agreement between the Organizer and the copyright compliance organizations (e.g. BUS).

This agreement does not regulate [other than to the extent stated in the agreement] the rights of the artist(s) in accordance with the Act on Copyright in Literary and Artistic Works (the Copyright Law) (1960:729). Accordingly, the Organizer cannot copy, adapt, present, transfer nor disseminate copies of the artwork in any other context without the consent of the artist. When copies of the artwork are produced or when the artwork is made accessible to the general public, the creator of the artwork shall be cited as frequently as good practice dictates. The artwork may not be altered or be made publicly accessible in a form or within a context which violates the literary or artistic reputation of the artwork's creator.

7. Exhibition remuneration: This section regulates the remuneration which is always payable for the Organizer publicly exhibiting artist-owned artwork (providing access) to the general public or to a limited circle of people. Exhibition remuneration is compulsory and cannot be obviated through a private agreement between the Organizer and the Artist, nor can exhibition remuneration be converted to payment for the Artist's work or other incurred expenses in conjunction with the exhibition (see above).

The minimum amount of exhibition remuneration is laid down in a fixed tariff in §3¶4 & 6 of the MU Framework Agreement. The remuneration level for each respective exhibition is determined with reference to the previous year's visitor statistics as well as to the duration period of the exhibition. The tariff amounts are raised in line with the consumer price index (CPI) once every third year.

In the case of touring exhibitions, exhibition remuneration shall be paid for each respective exhibition. The amount of exhibition remuneration paid varies depending on the exhibition organizer's visitor statistics and the duration period of the exhibition (see the tariff). Large touring exhibitions with more than 20 artists are exempted from the respective exhibition remuneration rule and are regulated in a specific manner in the tariff.

6.7 Bijlage VII: Profielen

Hieronder staan vier voorbeelden waarbij de honoreringstabellen van verschillende landen zijn gebruikt om te laten zien wat het zou betekenen als die in Nederland gebruikt zouden worden. De honoraria zijn niet gecorrigeerd voor verschillen in koopkracht.

Profiel 1:

Heeft één nieuw werk in een groepstentoonstelling met 15 kunstenaars in een presentatie-instelling. Heeft in haar leven geen solotentoonstellingen gehad bij een gesubsidieerde instelling²⁸ en 4 groepstentoonstellingen bij gesubsidieerde instellingen. Begroting van de instelling is € 1.400.000. Er zijn jaarlijks 30.000 bezoeken aan de instelling. Werkt 10 jaar als professionele kunstenaar. De tentoonstelling duurt 3 maanden. De waarde van de werk is € 10.000.

Australië: € 356

Canada: € 289

Denemarken: € 999

Ierland: € 588

Noorwegen: € 622

Polen: € 190

Zweden: € 478

Profiel 2:

Heeft een solo bij een tentoonstelling met 15 nieuw en bestaand werken in een museum. Heeft in haar leven 3 solotentoonstellingen gehad bij een gesubsidieerde instelling en 15 groepstentoonstellingen bij een gesubsidieerde instelling. Begroting van de instelling is 30 miljoen. Er zijn jaarlijks 700.000 bezoeken aan het museum. Werkt 20 jaar als professionele kunstenaar. De tentoonstelling duurt 3 maanden. De waarde van de werken is € 150.000

Australië: € 3.559

Canada: € 1.699

Denemarken: € 3.000

Ierland/Noord-Ierland: € 7.556

Noorwegen: € 6.922

Polen: € 883

Zweden: € 5.604

²⁸ Hiermee wordt bedoeld een instelling die subsidie ontvangt van het Rijk of door een door het Rijk gesubsidieerde fonds.

Profiel 3:

Heeft een bestaand werk in een groepstentoonstelling met 6 kunstenaars bij een bedrijf. Heeft in haar leven geen solotentoonstellingen gehad bij gesubsidieerde instellingen en 10 groepstentoonstellingen bij gesubsidieerde instellingen. Begroting van de instelling is 1,5 miljoen. Er zijn jaarlijks 400 bezoekers. Zij werkt 30 jaar als professionele kunstenaar. De tentoonstelling duurt 6 maanden. De waarde van de werk is € 3000

Australië: € 593

Canada: € 340

Denemarken: € 1.998

Ierland/Noord-Ierland: € 1.120

Noorwegen: € 615

Polen: € 190

Zweden: € 1.190

Profiel 4:

Heeft een nieuw werk in een kunstenaarsinitiatief met 9 kunstenaars. Heeft in haar leven geen tentoonstellingen gehad bij gesubsidieerde instellingen. Begroting van de instelling is € 5.000. Er komen 1000 bezoeken per jaar. Zij werkt 3 jaar als professionele kunstenaar. De tentoonstelling duurt 6 weken. De waarde van de werk is € 2000.

Australië: € 198

Canada: € 54

Denemarken: € 666

Ierland/Noord-Ierland: € 25

Noorwegen: € 175

Polen: € 190

Zweden: € 382